Monitorovací zpráva – Informace k přípravě Víceletého finančního rámce EU na období 2028-2034 a budoucí kohezní politiky (EU Info Future – červen 2026)

Olomoucký kraj

BeePartner

Obsah

Manažerské shrnutí 4
1. Monitoring na úrovni EU 6
1.1 Partnerství a víceúrovňové řízení jako klíčové téma budoucí kohezní politiky 6
1.2 Jednání výborů k návrhu nařízení o Národních a regionálních plánech partnerství 6
1.3 Podpora EU při přírodních katastrofách v návrhu víceletého finančního rámce po roce 2027 7
1.4 „Právo zůstat“ jako priorita budoucí kohezní politiky 8
1.5 Vyjednávací rámec Rady k víceletému finančnímu rámci EU 2028 až 2034 8
1.6 Jednání na úrovní velvyslanců při EU k vyjednávacímu rámci VFR, Národním a regionálním plánům partnerství a Evropskému fondu pro konkurenceschopnost 9
1.7 Rada EU podpořila vznik Evropského fondu pro konkurenceschopnost 10
1.8 Rada EU schválila částečný mandát k nástroji Global Europe 11
1.9 První vyjednávací rámec VFR s návrhy konkrétních částech potvrzuje omezené škrty a zachování základní architektury návrhu Komise 12
1.10 Dostupné bydlení jako klíčové téma evropské politiky 13
1.11 Výkonnostní rámec EU může posílit tlak na výsledky, ale také prohloubit územní rozdíly 13
1.12 Evropská komise připravuje strategii „Right to Stay“ zaměřenou na regiony ohrožené stagnací a odlivem obyvatel 14
1.13 Evropský parlament chce posílit rozpočet EU a zachovat roli kohezní politiky 15
1.14 Výbor regionů požaduje silnou územní dimenzi po roce 2027 16
1.15 Výbor regionů odmítá centralizaci fondů a požaduje silnější roli regionů v NRPP 16
1.16 Referenční rámec politik pro přípravu národních a regionálních partnerských plánů po roce 2027 17
1.17 Přesměrování prostředků politiky soudržnosti na nové priority EU 18
1.18 Reakce národních parlamentů na návrh jednotného evropského fondu 2028–2034 19
1.19 Flexibilita a zjednodušení politiky soudržnosti v návrhu rozpočtu EU 2028–2034 19
1.20 SCHUMAN REPORT: Evropa ve fázi zrychlení a geopolitického probuzení 20
1.21 Posilování konkurenceschopnosti EU v kontextu geopolitických změn 21
1.22 Implementace a zjednodušení nástroje Recovery and Resilience Facility v závěrečné fázi jeho realizace 22
1.23 Význam územní spolupráce pro soudržnost a fungování evropského prostoru 23
1.24 Závěry Rady EU k nové agendě EU pro města 23
1.25 Střednědobé hodnocení politiky soudržnosti 2021–2027 a zkušenosti pro období po roce 2027 24
1.26 Stanovisko Evropského účetního dvora k návrhu rámce pro sledování výdajů a výkonnosti rozpočtu EU 2028–2034 25
1.27 Dopady návrhu víceletého finančního rámce EU 2028–2034 na politiku soudržnosti a regionální rozvoj 25

1.28 Plánování měst s ohledem na klimatická a katastrofická rizika....26
1.29 Posílení implementace evropských misí skrze regionální přístup....27
1.30 Politika soudržnosti a dostupnost zdravotních a sociálních služeb v regionech....27
1.31 ETS2 a bydlení v EU: dopady na regionální a sociální soudržnost....28
1.32 Závěry konference ESPON k městské dimenzi politiky soudržnosti a implikace pro VFR....29
1.33 Role EU v nejistém světě: územní diverzita jako strategická výhoda....29
1.34 Města ve středu vyjednávání o VFR: požadavek na závaznou městskou dimenzi a stabilní financování....31
1.35 Demografická transformace EU – Strukturální změna s přímými dopady na regionální rozvoj....32
1.36 Kohezní politiky EU od její reformy v letech 1988–1989 až po současné rozpočtové vyjednávání po roce 2027....38

Manažerské shrnutí

Diskuse o budoucím víceletém finančním rámci EU (VFR) na období 2028–2034 a reformě kohezní politiky vstoupily do rozhodující fáze. Přestože se konkrétní podoba nového rámce stále vyjednává, již nyní je zřejmé, že Evropská komise prosazuje zásadní přeměnu způsobu řízení evropských fondů. Hlavní změnou má být přechod od současného systému samostatných fondů a operačních programů k integrovanému modelu Národních a regionálních partnerských plánů (NRPP), které budou spojovat investice a reformy do jednoho rámce. Tento přístup má přinést větší flexibilitu, jednodušší správu a silnější orientaci na výsledky, současně však vyvolává významné obavy z centralizace rozhodování na úroveň členských států a oslabení role regionů.

Právě otázka partnerství, víceúrovňového řízení a postavení regionů se stala jedním z hlavních témat evropské debaty. Evropský parlament, Výbor regionů, města i regionální samosprávy opakovaně zdůrazňují, že budoucí kohezní politika nesmí být řízena pouze z národní úrovně. Požadují zachování principu partnerství, silnější zapojení krajů, měst a místních aktérů do přípravy i realizace plánů a vytvoření mechanismů, které zabrání nadměrné centralizaci. Objevují se návrhy na povinné regionální a městské kapitoly v plánech, povinné konzultace s regionálními partnery či dokonce možnost neschválit plán členskému státu, který regiony nezapojí odpovídajícím způsobem.

Současně sílí debata o samotném zaměření kohezní politiky. Vedle tradičního cíle snižování regionálních rozdílů se do popředí dostávají nové evropské priority jako je konkurenceschopnost, obrana, energetická bezpečnost, klimatická odolnost, strategické technologie a dostupné bydlení. Evropská komise již v průběhu současného období přesunula téměř 35 mld. eur z politiky soudržnosti na nové strategické priority, což potvrzuje rostoucí tlak na větší flexibilitu fondů. Pro regiony to znamená nutnost prokazovat nejen přínos ke snižování nerovností, ale i schopnost přispívat ke konkurenceschopnosti, inovacím, energetické transformaci a bezpečnosti. Včasná příprava na tyto priority bude hrát rovněž významnou roli, jak budou regiony v budoucnu úspěšné v čerpání evropských projektů a prosazování řešení svých priorit.

Významným novým tématem je koncept „Right to Stay“ („právo zůstat“), který se rychle stává jedním z hlavních politických rámců pro období po roce 2027. Evropská komise i členské státy navazují na rostoucí obavy z vylidňování některých regionů, stárnutí populace a odlivu mladých lidí. Politika soudržnosti má stále více podporovat podmínky, které lidem umožní dlouhodobě žít, pracovat a podnikat ve svém regionu. Klíčové budou investice do dostupného bydlení, dopravní a digitální infrastruktury, zdravotních a sociálních služeb, pracovních příležitostí a regionální konkurenceschopnosti. Tento směr je pro české kraje mimořádně relevantní vzhledem k probíhajícím demografickým změnám a rozdílům mezi rozvojovými centry a periferními oblastmi. V České republice bude debata nad konceptem „práva zůstat“ úzce propojena s debatou nad strukturálně postiženými regiony a hospodářsky a sociálně ohroženými územími.

Zároveň se potvrzuje rostoucí význam městské dimenze evropských politik. Města a městské aglomerace argumentují, že zajišťují realizaci většiny evropské legislativy a nesou hlavní odpovědnost za řešení klíčových problémů, jako jsou bydlení, mobilita, sociální integrace či klimatická adaptace. Evropské instituce proto stále častěji diskutují o povinné městské kapitole v budoucích partnerských plánech a o vyčlenění prostředků přímo pro integrovaný rozvoj měst. Důležitým trendem zůstává podpora nástrojů ITI a dalších územně integrovaných přístupů.

Další významnou změnou je přechod na výkonnostně orientovaný model financování, inspirovaný zkušenostmi z Nástroje pro oživení a odolnost. Čerpání prostředků bude více navázáno na dosažení stanovených cílů a milníků. Přestože tento přístup může zvýšit důraz

na výsledky, odborné studie upozorňují na riziko, že zvýhodní regiony s vyšší administrativní kapacitou a povede k preferenci jednodušších projektů s rychle měřitelnými výstupy. Pro kraje z toho vyplývá potřeba posilovat analytické kapacity, práci s daty, monitorovací systémy a přípravu kvalitních integrovaných a strategických projektů ve svém území. Připravené kraje budou mít nezanedbatelnou výhodu pro nové programové období.

V rozpočtové oblasti zatím převládá snaha zachovat silnou roli kohezní politiky a společné zemědělské politiky i po roce 2027. Přesto zůstává otevřená debata mezi členskými státy požadujícími rozpočtovou disciplínu a státy podporujícími zachování ambiciózní kohezní politiky. Evropský parlament dokonce navrhuje navýšení budoucího rozpočtu EU oproti návrhu Komise a odmítá renacionalizaci fondů. Pro konečnou podobu VFR bude rozhodující druhá polovina roku 2026 a rok 2027. Zároveň na evropské úrovni probíhá intenzivní debata nad podobou a zvýšením vlastních příjmu EU, které jsou přímo vybírány Unii. Debata nad konkrétní nominální výši rozpočtu bude intenzivní, ale pro krajské samosprávy je důležité sledovat rozdělení prostředků především do oblasti koheze a centrálně řízených programů, které budou orientovány na zvýšení konkurenceschopnosti, odolnosti a adaptace na změnu klimatu.

Pro krajské samosprávy vyplývá několik důležitých závěrů:

- aktivně prosazovat zachování silné role regionů v systému NRPP a víceúrovňového řízení,
- připravovat se na výkonnostně orientovaný model financování a vyšší důraz na měřitelné výsledky,
- připravovat projekty zaměřené na demografickou odolnost, dostupné bydlení, zdravotní a sociální služby, odolnost a připravenost na krize
- rozvíjet integrované územní přístupy a spolupráci mezi městy, venkovem a přeshraničními regiony,
- intenzivně připravovat projektové zásobníky v oblastech konkurenceschopnosti, inovací, energetiky, digitalizace a klimatické adaptace,
- sledovat přípravu strategie „Right to Stay“, která se může stát jedním z hlavních rámců budoucí kohezní politiky a pomůže nasměřovat finance do oblastí jako jsou HSOÚ.

1. Monitoring na úrovni EU

1.1 Partnerství a víceúrovňové řízení jako klíčové téma budoucí kohezní politiky

Výbor REGI uspořádal veřejné slyšení zaměřené na posílení partnerství a víceúrovňového řízení v rámci národních a regionálních plánů partnerství. Diskuse se týkala i role Evropského kodexu chování pro partnerství a Evropského parlamentu. V úvodní části zaznělo, že kodex v programových obdobích 2014–2020 a 2021–2027 pomohl zpřehlednit pravidla pro zapojení partnerů do přípravy, realizace i monitorování programů. Pozitivně bylo vnímáno zejména zapojení partnerů do tvorby strategií, nastavování priorit a výběrových kritérií projektů i fungování monitorovacích výborů, včetně účasti občanské společnosti. Zároveň se ale opakovaně objevovala obava, že **navrhovaný model národních a regionálních plánů partnerství může posílit centralizaci rozhodování na národní úrovni, oslabit postavení regionů a omezit zohlednění specifických územních potřeb.**

Zástupci regionů, občanské společnosti i experti upozorňovali, že partnerství nesmí zůstat jen formální konzultací. Naopak by mělo být pevně a systematicky zakotveno jako skutečné zapojení regionálních a místních aktérů, měst, akademické sféry i socioekonomických partnerů do rozhodovacích procesů. Kritika směřovala především k tomu, že v některých členských státech přichází zapojení partnerů pozdě nebo je velmi nerovnoměrné. Problematičtější byla podle diskutujících také různá kvalita fungování monitorovacích výborů a riziko, že by se do kohezní politiky mohl přenést centralizovanější model známý z Nástroje pro oživení a odolnost. V debatě zaznělo, že programy připravované ve spolupráci s partnery dosahují lepších výsledků, mají větší legitimitu a lépe odpovídají potřebám konkrétních území.

Poslanci Evropského parlamentu i vystupující experti se shodli, že partnerství, víceúrovňové řízení a místně orientovaný přístup patří k základním principům kohezní politiky, které by měly být zachovány i po roce 2027. Diskuse se soustředila také na to, jak partnerství posílit, například prostřednictvím silnější právní vymahatelnosti, zavedením povinných strukturovaných dialogů mezi členskými státy, regiony a Evropskou komisí nebo zachováním regionálních kapitol v plánech. Zmíněna byla také potřeba širšího využití nástrojů jako ITI, CLLD či LEADER a důraz na hodnocení územních dopadů. Evropská komise potvrdila, že partnerství zůstává klíčovým principem i v návrhu nové regulace, kdy upozornila na ustanovení týkající se spolupráce mezi členskými státy, regiony a Komisí a připustila, že do budoucna může dojít k debatě o úpravách Evropského kodexu chování pro partnerství.

1.2 Jednání výborů k návrhu nařízení o Národních a regionálních plánech partnerství

Dne 3. června 2026 se uskutečnilo již třetí společné jednání výborů BUDG (Rozpočtový výbor), REGI (Výbor pro regionální rozvoj) a EMPL (Výbor pro zaměstnanost a sociální věci) k návrhu nařízení o zřízení národních a regionálních plánů partnerství pro období 2028–2034. Spoluzpravodajové při této příležitosti představili návrh zprávy, který byl zveřejněn 11. května 2026. Dokument mimo jiné zavádí nový horizontální princip partnerství jako podmínku pro vyplácení prostředků, posiluje postavení Evropského parlamentu v roli rozpočtového orgánu a počítá se schvalováním plánů prostřednictvím aktů v přenesené pravomoci. Současně návrh pracuje s vyčleněnými alokacemi pro klíčové politiky, jako jsou kohezní politika, společná zemědělská politika, podpora nejvzdálenějších regionů, společná rybářská politika nebo oblast vnitřních věcí. Obsahuje také ochranný mechanismus pro přechodové a rozvinutější regiony a

stanovuje konkrétní podíly v rámci SZP, například pro mladé zemědělce, environmentální a klimatická opatření či program LEADER.

Celkové hodnocení návrhu bylo spíše pozitivní, zároveň se ale objevila řada připomínek, které budou vyžadovat další diskusi. Výrazným tématem byla zejména jednotná fondová architektura. Podle řady poslanců hrozí, že by mohla oslabit viditelnost i autonomii jednotlivých politik, včetně kohezní, zemědělské, rybářské či sociální politiky, a vést k určité renacionalizaci. V případě společné zemědělské politiky zazněly požadavky na zachování vlastního regulačního rámce, samostatného rozpočtu a jednotných pravidel na úrovni EU. Diskuse se dotkla také otázky odpovědnosti a řádného finančního řízení v kontextu přechodu na výkonnostně orientovaný model. Poslanci v této souvislosti **zdůrazňovali potřebu jasně definovaných kritérií pro hodnocení plánů i milníků a transparentně nastavených postupů pro případné pozastavení plateb.**

Opakovaně se vracelo i téma zapojení místních a regionálních orgánů. Podle vystupujících by měly mít nejen silnější roli při přípravě a realizaci politik, ale také přímější přístup k fondům EU. Zaznívaly rovněž požadavky na zavedení finančních záruk, které by regiony chránily před důsledky pozastavení plateb vyvolaného problémy na národní úrovni. Výbory předkládající stanoviska upozornily i na potřebu zachovat právní jistotu a přiměřenost podmíněností, posílit investice do energetiky, průmyslu a digitalizace, lépe propojit kohezní financování s transevropskou dopravní sítí (TEN-T) a zvážit samostatnou alokaci pro oblast kultury. Evropská komise návrh hájila s tím, že nastavení minimálních výdajových požadavků přináší větší flexibilitu než pevně stanovené alokace. Zdůraznila také, že **model národních a regionálních plánů zůstává založen na sdíleném řízení a že návrh obsahuje prvky posilující partnerství, víceúrovňové řízení i přímou komunikaci s regionálními orgány, včetně mechanismů na ochranu regionálního financování v případě nedostatků na národní úrovni.**

1.3 Podpora EU při přírodních katastrofách v návrhu víceletého finančního rámce po roce 2027

Studie vypracovaná pro Rozpočtový výbor Evropského parlamentu se zabývá tím, nakolik návrh víceletého finančního rámce EU na období 2028–2034 odpovídá na rostoucí četnost a intenzitu přírodních katastrof. Zaměřuje se přitom jak na preventivní a přípravná opatření před jejich vznikem, tak na samotnou reakci a následnou obnovu. Studie upozorňuje, že současný systém podpory na úrovni EU je značně roztříštěný mezi různé programy a nástroje, postrádá ucelenou strategickou vizi a vykazuje nedostatky jak v plánování, tak v implementaci a monitorování výdajů.

Návrh budoucího víceletého rozpočtu přináší v této oblasti několik zásadních změn. Opatření zaměřená na prevenci a připravenost mají být z velké části integrována do národních a regionálních plánů partnerství, zatímco mechanismus civilní ochrany Unie má být posílen a jeho rozpočet by se měl přibližně zdvojnásobit. Vedle toho se ale objevují i určitá rizika, zejména v souvislosti s větší flexibilitou, nižší mírou předem vyčleněných prostředků a širší volností členských států při určování priorit. Podle studie by to mohlo vést k podfinancování prevence, klimatické odolnosti a dlouhodobé adaptace, pokud nebudou nastavena jasná pravidla a minimální požadavky na sledování a strukturu výdajů.

Autoři proto doporučují posílit finanční zdroje určené na prevenci přírodních katastrof a zlepšit kvalitu investic do klimatické adaptace v rámci národních a regionálních plánů. Navrhují také rozšířit uplatňování principu DNSH (významně nepoškozovat životní prostředí) i na přímé zemědělské platby a více konkretizovat přístup označovaný jako „preparedness by design“, tedy systematické zohlednění připravenosti už při návrhu opatření. V oblasti obnovy po

katastrofách studie zdůrazňuje, že by podpora EU neměla směřovat pouze k návratu do původního stavu, ale měla by podporovat odolnější řešení do budoucna v duchu přístupu „build back better“. Zároveň dokument upozorňuje na institucionální rovinu věci, kdy větší flexibilita nových nástrojů může podle autorů omezit schopnost Evropského parlamentu ovlivňovat rozdělování prostředků. O to důležitější proto bude posílit parlamentní dohled, zajistit kvalitnější data a zavést transparentní systém monitorování výdajů souvisejících s přírodními katastrofami.

1.4 „Právo zůstat“ jako priorita budoucí kohezní politiky

Na neformálním ministerském jednání věnovaném kohezní politice se jako hlavní téma otevřela otázka tzv. „práva zůstat“. Kyperské předsednictví ji představilo jako jednu ze svých klíčových priorit, úzce provázanou se svobodou pohybu v rámci EU. V diskusi zaznělo, že rozhodnutí lidí zůstat ve svém regionu stojí na celé řadě faktorů. Od dostupného bydlení přes kvalitní dopravní a digitální propojení až po veřejné služby, infrastrukturu, pracovní příležitosti a celkovou atraktivitu daného území. Kohezní politika byla opakovaně označena za zásadní nástroj v této oblasti, zároveň ale panovala shoda, že sama o sobě nestačí a že koncept „práva zůstat“ musí být promítnut i do dalších evropských politik a do podoby budoucího víceletého finančního rámce.

Evropská komise, Evropský parlament i Výbor regionů upozornily na potřebu komplexního a propojeného přístupu napříč politikami. Zdůrazňovaly zejména provázání kohezní politiky s podporou konkurenceschopnosti, energetickou účinností, investicemi, bezpečností a rozvojem regionálních kapacit. V této souvislosti se objevila i obava, že případné oddělení kohezní politiky od nástrojů zaměřených na konkurenceschopnost by mohlo oslabit schopnost EU reagovat na demografické změny a nerovnoměrné rozložení příležitostí mezi regiony. Řada členských států zároveň zdůraznila nutnost zachovat silnou územní dimenzi, chránit financování pro venkovské, znevýhodněné a pohraniční oblasti a zajistit, aby regionální orgány nebyly jen konzultovány, ale skutečně se podílely na rozhodování.

Přístupy členských států se nicméně lišily podle jejich specifických zkušeností a priorit. Některé země kladly důraz především na demografické výzvy, stárnutí obyvatelstva, dostupnost bydlení, sociální péče, rozvoj dovedností a inovací. Jiné zdůrazňovaly bezpečnostní aspekt, zejména v kontextu východních pohraničních regionů a dopadů války či širší geopolitické nejistoty. Opakovaně se objevovala potřeba lépe zacílených, územně diferencovaných strategií pro různé typy regionů, posílení vazeb mezi městy a venkovem, zjednodušení administrativy a zajištění stabilního a předvídatelného financování. „Právo zůstat“ tak nebylo chápáno jako úzce právní kategorie, ale spíše jako širší politický závazek vytvářet podmínky, které lidem umožní v jejich regionech dlouhodobě žít, pracovat a rozvíjet se.

1.5 Vyjednávací rámec Rady k víceletému finančnímu rámci EU 2028 až 2034

Rada EU zveřejnila revidovaný vyjednávací rámec k víceletému finančnímu rámci na období 2028–2034, který navazuje na návrhy Evropské komise z července a září 2025 i na dosavadní práci dánského a kyperského předsednictví. Vymezuje hlavní horizontální, finanční a politicky citlivé otázky pro další vyjednávání, nejde ale o finální dohodu. Vychází z principu, že žádná část není definitivně schválena, dokud není dohodnuto vše. Celková výše výdajů pro EU27 je v návrhu nastavena na 1 730,228 mld. eur v závazcích a 1 733,456 mld. eur v platbách, a to ve stálých cenách roku 2025.

Navrhovaná struktura rozpočtu má být zjednodušena do čtyř hlavních okruhů: hospodářská, sociální a územní soudržnost spolu se zemědělstvím, venkovem, námořní oblastí a

bezpečností; konkurenceschopnost, prosperita a bezpečnost; Globální Evropa; a administrativa. Klíčovou součástí prvního okruhu je nový Evropský fond pro hospodářskou, sociální a územní soudržnost, zemědělství a venkov, rybolov a námořní oblast, prosperitu a bezpečnost. Ten má být realizován především prostřednictvím národních a regionálních plánů partnerství. Tyto plány mají zahrnovat reformy, investice i další opatření navázaná například na evropský semestr, doporučení v oblasti právního státu, zemědělství, digitalizace, energetiky či klimatu, a zároveň mají být připravovány a prováděny v souladu s principy partnerství a víceúrovňového řízení.

Jedním z nejcitlivějších témat zůstává rozdělení případných škrtů a celkové vyvážení mezi tradičními politikami a novými prioritami EU. Podle dostupných analýz však narazil návrh kyperského předsednictví na odpor části členských států, zejména těch, které prosazují přísnější rozpočtovou disciplínu (Německo, Nizozemsko, Dánsko). Důvodem je, že návrh počítá jen s omezeným snížením celkového rozpočtu a největší škrty směřuje do Evropského fondu pro konkurenceschopnost a do okruhu Globální Evropy, zatímco výdaje na zemědělství a kohezi mají zůstat zachovány. To dále prohlubuje napětí mezi státy, které hájí silnou roli kohezní politiky, a těmi, jež chtějí více prostředků přesunout na nové priority, zejména konkurenceschopnost a obranu.

Analýza zároveň upozorňuje, že jednání se mohou v dohledné době posunout z úrovně velvyslanců na úroveň hlav států a vlád. Dosažení dohody do konce roku přitom může komplikovat politický kalendář roku 2027, včetně voleb v několika významných členských státech.

1.6 Jednání na úrovní velvyslanců při EU k vyjednávacímu rámci VFR, Národním a regionálním plánům partnerství a Evropskému fondu pro konkurenceschopnost

Zasedání velvyslanců při EU „Coreper“ se zabýval návrhy souvisejícími s vyjednávacím rámcem víceletého finančního rámce EU na období 2028–2034, dále návrhem nařízení k národním a regionálním plánům partnerství a také návrhem nařízení k Evropskému fondu pro konkurenceschopnost. Kyperské předsednictví představilo hlavní prvky aktualizovaného vyjednávacího rámce a zároveň avizovalo, že k některým technickým otázkám bude ještě doplněno vysvětlení. Konkrétně například k dodatečné alokaci 5,2 mld. eur pro členské státy s HND na obyvatele pod 90 % průměru EU nebo k navýšení prostředků pro společnou rybářskou politiku o 1,8 mld. eur. Evropská komise označila probíhající jednání za vstup do nové fáze a zdůraznila, že rozpočet EU zůstává klíčovým investičním nástrojem pro budoucí rozvoj Unie. Zároveň varovala před dalšími škrty, které by podle ní mohly omezit schopnost EU reagovat na nadcházející výzvy.

Pozice členských států se v zásadě držely dřívějších linií. Fiskálně zdrženlivější země považovaly navržené škrty za nedostatečné a kritizovaly jejich rozložení, které podle nich zvýhodňuje národní a regionální plány partnerství na úkor oblasti konkurenceschopnosti. Naopak státy sdružené ve skupině „Friends of Cohesion“ zdůrazňovaly potřebu zachovat dostatečnou rozpočtovou ambici a chránit politiky zakotvené ve Smlouvách, především kohezi a zemědělství. Do popředí se dostalo také téma financování rozpočtu prostřednictvím nových vlastních zdrojů, které podpořila řada států včetně Francie, Itálie a Španělska. Většina členských zemí se zároveň vyslovila pro zrušení rabatů, jež byly opakovaně označovány za přežitek.

Pokud jde o nařízení k národním a regionálním plánům partnerství, kyperské předsednictví konstatovalo, že kompromisní návrh má poměrně širokou podporu, a oznámilo záměr předložit Radě pro obecné záležitosti návrh na tzv. částečný obecný přístup. Shoda se však zpočátku

nepodařila zejména u nového recitálu týkajícího se právního státu a Listiny základních práv. Skupina států včetně Nizozemska, Švédska, Dánska, Finska, Lucemburska, Belgie, Rakouska a Německa považovala text za vyvážený a varovala před oslabováním mechanismů podmíněnosti. Naopak Francie, Itálie, Slovensko, Bulharsko, Maďarsko, Španělsko a Malta požadovaly silnější právní záruky a větší vyjasnění role členských států. Diskuse se vedla i o dalších otázkách, například o podobě společné rybářské politiky, potřebách východních pohraničních regionů, přechodných ustanoveních v zemědělství, právní jistotě přímých plateb nebo o financování zpracování zemědělských produktů. Po přerušení jednání předložilo předsednictví cílené úpravy a Itálie následně deklarovala ochotu podpořit částečný obecný přístup, i když některé státy si ponechaly výhrady.

U nařízení k Evropskému fondu pro konkurenceschopnost představilo předsednictví revidovaný text, který klade větší důraz na kvalitu projektů, zapojení členských států do řízení, podporu malých a středních podniků, roli programu InvestEU, kombinování různých forem financování, přeshraniční spolupráci i sledování koncentrace podpory. Evropská komise podpořila začlenění tématu hybridních hrozeb, zároveň ale upozornila na možné zdržení při kombinování financování v rámci InvestEU.

1.7 Rada EU podpořila vznik Evropského fondu pro konkurenceschopnost

Rada EU dne 16. června 2026 schválila částečnou vyjednávací pozici k návrhu nařízení o zřízení Evropského fondu pro konkurenceschopnost (ECF), který má tvořit jeden z hlavních pilířů víceletého finančního rámce na období 2028–2034. Cílem fondu je reagovat na inovační zaostávání EU vůči globálním konkurentům, omezit strategické závislosti a posílit celkovou konkurenceschopnost evropské ekonomiky. Návrh počítá se sjednocením čtrnácti stávajících nástrojů do jediného rámce, zavedením jednotných pravidel i společného vstupního místa pro žadatele. Investice by měly směřovat především do strategických technologií a klíčových průmyslových odvětví.

Fond je navržen se zaměřením na čtyři hlavní oblasti: **čistou transformaci a dekarbonizaci průmyslu, zdraví, biotechnologie, zemědělství a bioekonomiku, dále digitální lídrovství a konečně oblast odolnosti, bezpečnosti, obranného průmyslu a vesmíru**. Rada ve své pozici blíže vymezila vazby fondu na další nástroje EU, zejména na program Horizont Evropa, a zdůraznila potřebu koordinovaného nastavování priorit. Zároveň došlo ke sladění některých prvků části ECF navázané na InvestEU se stávajícím fungováním tohoto programu. Zachováno by přitom mělo být zaměření fondu na financování rizikovějších projektů, které obtížně hledají podporu na trhu.

Zvláštní důraz je kladen na malé a střední podniky. Rada počítá s jejich podporou prostřednictvím pracovních programů, cílených výzev i pobídek pro zapojení soukromého kapitálu. Posíleny mají být také poradenské a podpůrné služby, mimo jiné lepším propojením mezi poradenským centrem InvestEU a sítí Enterprise Europe Network. Současně byla posílena role členských států v řízení fondu, a to jak prostřednictvím přezkumného postupu u prováděcích aktů, tak větším zapojením do obecného výboru ECF, který má poskytovat strategické podněty k jeho směřování a prioritám.

V oblasti obranného průmyslu návrh více přibližuje pravidla ECF současnému Evropskému obrannému fondu a posiluje vliv členských států při rozhodování o podpoře, včetně důrazu na vlastnictví a kontrolu. V případě vesmírné politiky Rada výrazně upravila návrh nové vládní služby pro pozorování Země, která má využívat kosmická data pro autonomní rozhodování EU v oblasti bezpečnosti a obrany. Počítá se s postupným přístupem založeným na sdílení zdrojů a identifikaci chybějících kapacit, přičemž byly blíže vyjasněny i role jednotlivých aktérů, včetně Satelitního střediska EU a Evropské kosmické agentury.

Schválená částečná vyjednávací pozice představuje mandát Rady pro zahájení jednání s Evropským parlamentem. Konečná podoba rozpočtu fondu pro období 2028–2034 bude záviset na výsledné dohodě o celém víceletém finančním rámci. **Návrh ECF zároveň navazuje na závěry zpráv Enrica Letty a Maria Draghiho, které upozorňují na investiční deficit v Evropě, roztříštěnost jednotného trhu a nutnost výrazně posílit investice do zelené a digitální transformace, obrany i růstu inovativních podniků.**

1.8 Rada EU schválila částečný mandát k nástroji Global Europe

Rada EU dne 16. června 2026 schválila částečnou vyjednávací pozici k nástroji Global Europe, který má být hlavním finančním nástrojem EU pro vnější činnost v období 2028–2034. Cílem návrhu je zjednodušit dosavadní roztříštěnou strukturu vnějšího financování a sloučit stávající nástroje zaměřené na rozvojovou spolupráci, sousedskou politiku, rozšíření a zahraniční politiku do jednotného rámce. Global Europe má kombinovat programové i flexibilní (neprogramované) nástroje a být vystavěn na pěti geografických pilířích doplněných o posílený globální pilíř. Smyslem je lépe prosazovat hodnoty a strategické zájmy EU, podporovat udržitelný rozvoj, rozvíjet partnerství se třetími zeměmi a zároveň připravovat kandidátské i potenciální kandidátské státy na budoucí členství v Unii.

Přijatá pozice Rady je zatím pouze částečná, protože nezahrnuje finanční ani některé horizontální otázky, které jsou součástí širšího vyjednávání o víceletém finančním rámci. V kompromisním textu Rada posiluje především svou roli ve strategickém řízení nástroje. Počítá se například s pravidelnější a strukturovanější výměnou informací s Evropskou komisí, každoročními strategickými debatami a průběžným projednáváním programování i implementace. V obsahové rovině návrh klade větší důraz na oblast rozšíření, evropské sousedství, migraci a obecně schopnost EU pružně reagovat na geopolitické otřesy, krize nebo přírodní katastrofy.

Významnější roli má Rada sehrávat i v oblasti rozšíření a sousedské politiky, zejména při implementaci podpory založené na výkonnostních plánech partnerských zemí. U kandidátských států se má podílet na schvalování jejich pozitivního hodnocení a v případě Ukrajiny si ponechává klíčovou roli při posuzování splnění podmínek pro uvolnění financí. Součástí nástroje je také rezerva určená na nové priority a nečekané situace, která má umožnit rychlou reakci na krizové události nebo globální šoky. Rada však trvá na tom, aby využívání této flexibility podléhalo pravidelné politické kontrole.

Zvláštní pozornost je věnována migraci a nucenému vysídlení. Navržený rámec spolupráce s partnerskými zeměmi kombinuje pozitivní pobídky s možností omezit či pozastavit podporu v případě nedodržování mezinárodních závazků, včetně spolupráce při návratech vlastních občanů. Aktivaci těchto nástrojů by přitom měla Rada posuzovat s ohledem na širší kontext vztahů dané země s EU. Kompromisní text také umožňuje lépe zohlednit evropské zájmy při zadávání veřejných zakázek a výběru projektů, zejména v citlivých oblastech, jako jsou energetika, digitalizace nebo kritická infrastruktura, pokud se dotýkají strategické autonomie a bezpečnosti Unie.

Schválený mandát představuje výchozí pozici Rady pro jednání s Evropským parlamentem. Konečná výše rozpočtu nástroje Global Europe pro období 2028–2034 bude záviset na celkové dohodě o víceletém finančním rámci. Evropská komise přitom původně navrhla finanční obálku ve výši 200 miliard eur. Cílem je dosáhnout dohody o celém rozpočtu do konce roku 2026, aby bylo možné následně přijmout příslušnou legislativu v průběhu roku 2027 a zajistit plynulé navázání financování vnější činnosti EU od ledna 2028.

1.9 První vyjednávací rámec VFR s návrhy konkrétních částech potvrzuje omezené škrty a zachování základní architektury návrhu Komise

Stručná analýza vyjednávacího rámce k víceletému finančnímu rámci (VFR), zveřejněného 11. června 2026, upozorňuje, že jde o **první návrh kyperského předsednictví, který již pracuje s konkrétními finančními částkami**. Dokument reflektuje dosavadní průběh jednání v Radě, včetně diskusí o třech hlavních nástrojích. Národních a regionálních plánech partnerství, Evropském fondu pro konkurenceschopnost a nástroji Global Europe. Všechny uvedené částky zatím zůstávají jako návrhy a budou dále projednávány jak na úrovni Rady pro obecné záležitosti, tak Evropské radě. Kyperské předsednictví navrhuje snížení celkového objemu rozpočtu oproti návrhu Komise o 2 %, tedy o 32,8 mld. eur, což prezentuje jako vyvážený kompromis.

V horizontální části návrh v zásadě zachovává přístup Evropské komise, zejména pokud jde o důraz na zjednodušení, flexibilitu a výkonnostní řízení. Zároveň ale viditelně posiluje roli členských států a Rady při správě rozpočtu. U Flexibilního nástroje zůstává pevná roční částka 2 mld. eur, přičemž od roku 2029 se počítá s jejím doplněním o prostředky z pokut a zrušených závazků z roku n-2. Otevřených otázek nicméně zůstává více. Například nastavení řídicích mechanismů, podobu variabilního deflátoru, možnost odchylek od orientačních finančních obálek programů nebo převod nevyužitých prostředků ve sdíleném řízení z roku 2028 do dalších let v případě opožděného schválení plánů. **Návrh zároveň potvrzuje, že minimálně 35 % výdajů rozpočtu EU (bez oblasti obrany a bezpečnosti) by mělo směřovat na klimatické a environmentální cíle.**

V rámci prvního okruhu, který zahrnuje kohezi, zemědělství, venkov, rybolov, prosperitu a bezpečnost, navrhuje předsednictví jen mírné snížení o 0,5 % oproti návrhu Komise. Uvnitř tohoto okruhu ale dochází k určitým přesunům, kdy mají být posíleny například prostředky pro rybolov, kohezní politiku a nealokované rezervy, zatímco nástroj EU Facility a agentura Frontex by měly čelit snížení. Analýza také upozorňuje na změnu přístupu ke krizovému financování, jelikož původní složitější mechanismus je nahrazen jednodušším modelem, kdy členský stát předkládá jediný revidovaný plán pokrývající všechny potřeby v případě krize. Nově se také objevuje například 10% vyčlenění pro venkovské oblasti, možnost předfinancování intervencí v rámci SZP z flexibilních zdrojů či dodatečná alokace ve výši 5,203 mld. eur pro státy využívající Kohezní fond, spolu se specifickým zvýhodněním pro nejvzdálenější regiony.

Nejvýraznější škrty se soustředí ve druhém a třetím okruhu. V oblasti konkurenceschopnosti, prosperity a bezpečnosti se navrhuje snížení o 3,9 %, přičemž hlavní programy, jako jsou Evropský fond pro konkurenceschopnost, Horizont Evropa, Erasmus+, AgoraEU nebo mechanismus civilní ochrany, mají být omezeny zhruba o 4,1 %. Analýza přitom upozorňuje, že některé důležité prvky Evropského fondu pro konkurenceschopnost například preferenční podmínky pro evropské subjekty, zrychlené financování strategických projektů nebo možné zapojení ukrajinské obranné technologické a průmyslové základny zůstávají stále otevřeny, ačkoliv by spíše patřily do standardního legislativního procesu. Podobně je tomu i u nástroje Global Europe, kde se navrhuje celkové snížení o 3,9 % a u samotného programu dokonce o 4,1 %. Předsednictví zároveň doplňuje cílové vyčlenění 10 % na vnější dimenzi migrace, zachovává 25 mld. eur na humanitární pomoc a navrhuje konkrétní alokace pro Evropskou investiční banku v oblasti rozpočtových záruk i podpory Ukrajiny.

V administrativním okruhu se počítá pouze s mírným snížením o 0,6 %, přičemž dříve otevřené politické otázky týkající se struktury administrativních výdajů a financování agentur byly z návrhu vypuštěny. V části příjmů se dokument věnuje příspěvkům členských států založeným na HND, krizovým půjčkám i novým vlastním zdrojům, přičemž i zde zůstávají všechny částky

zatím otevřené. Nově je také zakotvena povinnost Komise předkládat detailnější prognózy u každého návrhu, který by mohl mít dopad na rozpočtový prostor.

Celkově analýza ukazuje, že kyperské předsednictví se drží základní architektury návrhu Evropské komise, ale zároveň ji upravuje tak, aby **více reflektovala priority členských států zejména pokud jde o kohezi, řízení rozpočtu, flexibilitu a schopnost reagovat na krizové situace, a také o posílení role Rady v celém systému.**

1.10 Dostupné bydlení jako klíčové téma evropské politiky

Dostupnost bydlení se v EU stále výrazněji profiluje jako strukturální problém s dopady nejen na sociální soudržnost, ale také na konkurenceschopnost měst, regionů a celé evropské ekonomiky. Na společném jednání Evropské komise a Evropského parlamentu, které pořádal zvláštní parlamentní výbor pro bytovou krizi, zaznělo, že **bydlení již nelze chápat pouze jako ekonomické aktivum, ale jako základní předpoklad důstojného života**, **mobility pracovní síly a stability demokratických společností**. Přestože bytová politika zůstává primárně v kompetenci členských států a místních samospráv, přeshraniční dopady krize podle zástupců evropských institucí legitimizují silnější roli EU.

Diskuse se soustředila především na financování, legislativní rámec a dopady krize na mladé lidi. V oblasti financování zazněla potřeba výrazně navýšit veřejné i soukromé investice do dostupného bydlení a zakotvit bydlení jako výslovný a samostatný cíl budoucího víceletého finančního rámce EU, nikoli pouze jako způsobilou oblast podpory. Evropská investiční banka avizovala záměr zdvojnásobit podporu sociálního bydlení a inovací ve stavebnictví na 6 mld. EUR ročně od roku 2026, zatímco Rozvojová banka Rady Evropy upozornila na význam InvestEU a navrhla vyčlenit část prostředků ESF+ na řešení bytového vyloučení. Opakovaně zaznělo, že bydlení by mělo být vnímáno jako dlouhodobá infrastruktura a že samotné finanční zdroje nestačí bez silné absorpční kapacity a kvalitní místní správy.

Vedle financování zazněla potřeba jednoduššího a předvídatelnějšího právního rámce, který by mohl být vtělen do budoucího evropského aktu o dostupném bydlení. Administrativní zátěž, zastaralé plánovací předpisy a dlouhé povolovací procesy podle zástupců stavebního sektoru zvyšují náklady a brzdí realizaci projektů. Výrazným tématem byla také situace mladých lidí a studentů, u nichž vysoké náklady na bydlení oddalují důležitá životní rozhodnutí a omezují vzdělávací i pracovní mobilitu, včetně účasti v programech Erasmus. Jednání potvrdilo, že **dostupné bydlení se stává průřezovou evropskou agendou propojující sociální politiku, kohezní politiku, městský rozvoj, investice a konkurenceschopnost**.

1.11 Výkonnostní rámec EU může posílit tlak na výsledky, ale také prohloubit územní rozdíly

Evropský výbor regionů ve spolupráci s ESPON zpracoval územní posouzení dopadů k návrhu nařízení o výkonnostním rámci EU pro období víceletého finančního rámce 2028–2034. Studie hodnotí zejména dopady navrhovaného přechodu k jednotnému systému sledování výdajů a výsledků napříč programy EU, včetně plánovaných národních a regionálních partnerských plánů. Hlavním závěrem je, že navrhovaný výkonnostní model není územně neutrální. Regiony s vyšší administrativní kapacitou, zkušeností s řízením fondů a kvalitnějšími datovými systémy budou schopny se novým požadavkům přizpůsobit snáze než regiony slabší, periferní, závislé na kohezních prostředcích nebo s roztříštěnou obecní strukturou.

Z hlediska kohezní politiky je zásadní riziko, že důraz na měřitelné výstupy a výsledky může vést k preferenci jednodušších, rychle vykazatelných intervencí před dlouhodobými a strukturálními opatřeními. To se může negativně projevit zejména u podpory sociálně znevýhodněných skupin, malých obcí, přeshraniční spolupráce a integrovaných územních řešení, jejichž výsledky jsou obtížněji měřitelné standardizovanými indikátory.

Zpráva doporučuje upravit indikátory a datové systémy tak, aby lépe zachycovaly územní rozdíly, posílit zapojení místních a regionálních samospráv do návrhu, monitorování a vyhodnocování programů a zajistit cílenou technickou podporu pro administrativně slabší regiony a malé municipality. Zvláštní přístup by měl být zvolen také pro přeshraniční spolupráci, ostrovy, nejvzdálenější regiony a další území se specifickými strukturálními omezeními. Pro budoucí kohezní politiku je podstatné, aby výkonnostní orientace nebyla nastavena pouze jako nástroj rozpočtové kontroly, ale aby byla jednoznačně provázána s cílem hospodářské, sociální a územní soudržnosti.

1.12 Evropská komise připravuje strategii „Right to Stay“ zaměřenou na regiony ohrožené stagnací a odlivem obyvatel

Evropská komise zveřejnila výzvu k předkládání připomínkový podkladů pro připravovanou strategii **Right to Stay Strategy: Your Region, Your Future**, kterou má předložit ve 4. čtvrtletí 2026 jako sdělení Komise. Iniciativa reaguje na dlouhodobé prohlubování územních rozdílů v EU, kdy podle analýz Komise žije přibližně 135 milionů obyvatel v regionech, které v posledních dvou dekádách zaostávaly nebo téměř nerostly. Komise navazuje na debatu o budoucnosti kohezní politiky, reportu Enrica Letty i Draghiho zprávu a rámuje regionální disparity nejen jako sociální a územní problém, ale také jako faktor oslabující konkurenceschopnost EU a fungování jednotného trhu.

Jádrem iniciativy je koncept „práva zůstat“, tedy snaha zajistit, aby odchod z regionu nebyl vynucený nedostatkem pracovních příležitostí, služeb, infrastruktury nebo dostupného bydlení. Zvláštní pozornost má být věnována venkovským a vzdáleným oblastem, ostrovům, horským a nejvzdálenějším regionům, vnitřním pohraničním oblastem i východním regionům sousedícím s Ruskem, Běloruskem a Ukrajinou. Zdůrazňuje, že pro řešení rozvojových pastí, demografického úbytku, odlivu mladých lidí a oslabování veřejných služeb nestačí sektorové zásahy, ale je potřeba integrovaný a místně ukotvený přístup založený na kvalitních datech, investicích, reformách a silné roli místních a regionálních samospráv.

Z hlediska kohezní politiky je významné, že **iniciativa nepočítá s novým fondem ani legislativním návrhem, ale má poskytnout vodítka pro programování a implementaci evropských fondů, lépe provázat existující politiky EU a šířit příklady úspěšných řešení**. Může se tak stát jedním z politických rámců pro debatu o kohezní politice po roce 2027, zejména ve vztahu k místně orientovaným investicím, službám obecného zájmu, dostupnosti bydlení, pracovních míst, dovedností, mobility a digitální či dopravní konektivity. Komise zároveň plánuje veřejnou konzultaci přes portál Have your Say a Eurobarometr zaměřený na faktory, které ovlivňují rozhodování lidí zůstat v daném místě.

1.13 Evropský parlament chce posílit rozpočet EU a zachovat roli kohezní politiky

Parlament prezentoval svou vyjednávací pozici k víceletému finančnímu rámci EU na období 2028–2034. Poslanci navrhují, aby rozpočet dosáhl úrovně 1,27 % HND EU, přičemž splácení dluhu z nástroje NextGenerationEU má být hrazeno nad rámec rozpočtových stropů. **Oproti návrhu Evropské komise z července 2025 jde o navýšení o 10 %, které má podle Parlamentu zajistit dostatečné financování nových priorit**, jako jsou konkurenceschopnost, obrana, inovace, digitální a zelená transformace, aniž by došlo k oslabení tradičních politik EU. Z pohledu kohézní politiky je podstatné, že poslanci odmítají renacionalizaci evropského rozpočtu a **varují před modelem „jeden plán pro každý členský stát“, který by mohl oslabit transparentnost, evropskou přidanou hodnotu i zapojení regionálních a místních aktérů**.

Parlament zároveň požaduje zachování samostatného a dostatečného financování klíčových politik, včetně společné zemědělské politiky, strukturálních a kohezních fondů, Evropského sociálního fondu a programů v oblasti vnitřních věcí. **Významné navýšení se má týkat i programů Horizon Europe, Connecting Europe Facility, Erasmus+,** mechanismu civilní ochrany či nástrojů na podporu vnější činnosti EU. Poslanci zdůrazňují, že větší flexibilita rozpočtu nesmí být na úkor kontroly, transparentnosti a demokratického dohledu, a opakovaně připomínají nutnost nových vlastních zdrojů EU, které mají pomoci financovat rozpočet i splácení společného dluhu. Pro další jednání bude klíčové, zda členské státy přijmou požadavek Parlamentu na silnější investiční rozpočet, který zachová roli kohezní politiky jako jednoho ze základních nástrojů evropské solidarity a podpory regionů.

Graf zobrazující návrh Evropského parlamentu, který chce navýšit rozpočet EU po roce 2027 a oddělit splácení NextGenerationEU od VFR.

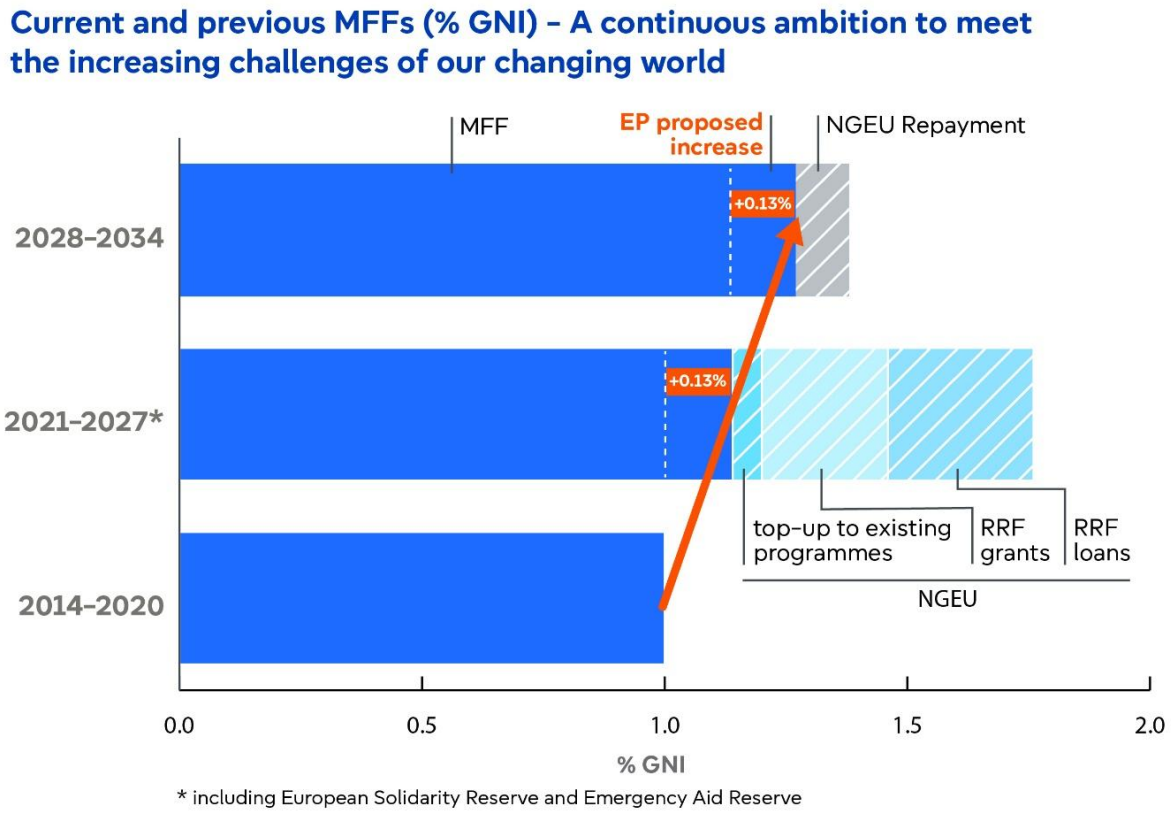

Graf porovnává současné a předchozí víceleté finanční rámce EU podle jejich podílu na hrubém národním důchodu EU. Ukazuje, že rozpočet na období 2014–2020 se pohyboval okolo 1 % HND, zatímco v období 2021–2027 byl navýšen nejen samotný víceletý finanční rámec, ale především mimořádný nástroj NextGenerationEU, který výrazně zvýšil celkový objem evropského financování. Ten zahrnoval mimo jiné navýšení stávajících programů, grantovou část Nástroje pro oživení a odolnost a půjčky.

Pro období 2028–2034 graf znázorňuje návrh Evropského parlamentu na zvýšení rozpočtu přibližně o 0,13% HND nad původně uvažovanou úroveň. Zároveň zdůrazňuje, že **splácení dluhu z NextGenerationEU má být vedeno odděleně od samotného víceletého finančního rámce**, aby nesnižovalo prostředky na běžné politiky EU, včetně kohezní politiky, zemědělství, konkurenceschopnosti, výzkumu nebo programů pro regiony a občany.

1.14 Výbor regionů požaduje silnou územní dimenzi po roce 2027

Evropský výbor regionů ve svém návrhu stanoviska k Evropskému fondu pro regionální rozvoj, Interregu a Fondu soudržnosti zdůrazňuje, že kohezní politika musí i v období let 2028 až 2034 zůstat stabilním investičním nástrojem zaměřeným na dlouhodobou strukturální transformaci regionů. Výbor podporuje modernizaci, větší flexibilitu a zjednodušení pravidel, zároveň ale odmítá skryté rozpočtové škrty a oslabení právní jistoty u ERDF a Fondu soudržnosti**. Klíčovým požadavkem je zachování sdíleného řízení, principu partnerství a víceúrovňové správy, včetně plného zapojení místních a regionálních samospráv.**

Z hlediska územního rozvoje stanovisko prosazuje, aby budoucí podpora vycházela z **integrovaného a místně ukotveného přístupu, který bude reagovat na rozdílné potřeby území a nebude uplatňovat jednotná řešení pro všechny regiony**. Výbor požaduje jasné vyčlenění prostředků pro ERDF i Fond soudržnosti a dostatečnou podporu oblastí, jako jsou konkurenceschopnost, infrastruktura, spravedlivá transformace, změna klimatu, digitalizace, konektivita, sociální služby a bydlení. **Zvláštní pozornost má být věnována znevýhodněným územím, venkovským oblastem, regionům procházejícím průmyslovou transformací, přeshraničním, horským a ostrovním regionům i územím čelícím demografickým výzvám**.

Pro oblast programu Interreg Výbor regionů zdůrazňuje, že **evropská územní spolupráce představuje jednu z nejviditelnějších přidaných hodnot EU** a musí zůstat samostatně rozpoznatelným pilířem územní soudržnosti. Podporuje pokračování čtyř složek Interregu, posílení právní jistoty při programování, zapojení evropských seskupení pro územní spolupráci a znovuzavedení specifických pravidel pro malé projekty. Výbor zároveň upozorňuje, že **pravidla pro Interreg by měla být jasně stanovena přímo v nařízení, nikoli ponechána až na prováděcí akty**, aby se předešlo zpožděním a nejistotě při přípravě programů.

1.15 Výbor regionů odmítá centralizaci fondů a požaduje silnější roli regionů v NRPP

Evropský výbor regionů ve svém návrhu stanoviska k nařízení o Fondu pro národní a regionální partnerské plány na období 2028–2034 upozorňuje, že **nový rámec nesmí vést k oslabení kohezní politiky, ztrátě právní jistoty ani k faktické centralizaci rozhodování na úroveň členských států.** Výbor proto navrhuje znovu jasně vymezit roli jednotlivých fondů podporujících NRPP, posílit cíl snižování regionálních rozdílů a spravedlivé transformace všech regionů a výslovně zahrnout podporu regionálních inovačních ekosystémů, inteligentní specializace, konkurenceschopnosti a průmyslové transformace.

Hlavním politickým sdělením stanoviska je **požadavek na skutečné uplatnění partnerství, subsidiarity a víceúrovňové správy.** Výbor regionů navrhuje zavést povinné posouzení víceúrovňové správy již při přípravě plánů, aby byly regionální a místní orgány zapojeny od počátku do územní analýzy, výběru priorit, rozdělení zdrojů i nastavení implementačních struktur. Součástí návrhu je také tzv. **subsidiární klauzule, podle níž by Komise neměla schválit plán, pokud členský stát nepřiměřeně centralizuje řízení nebo nezapojí příslušné regionální orgány** tam, kde mají relevantní kompetence.

Z hlediska financování Výbor požaduje předvídatelnější a územně ukotvený rámec. Navrhuje jasně vyčlenit prostředky pro jednotlivé kategorie regionů, zavést minimálně 20% alokaci na územní iniciativy a místní spolupráci, snížit flexibilní část rozpočtu z 25 % na 10 % a podmínit její využití zapojením regionálních a místních aktérů. Stanovisko zároveň prosazuje pravidlo N+2, vyšší předfinancování, princip adicionality a větší odpovědnost regionálních orgánů při přípravě i střednědobém přezkumu regionálních či územních kapitol plánů

1.16 Referenční rámec politik pro přípravu národních a regionálních partnerských plánů po roce 2027

Evropská komise obhajuje Referenční rámec jako klíčový nástroj pro přípravu národních a regionálních partnerských plánů (NRPP) v novém programovém období. Jeho cílem je zajistit transparentní a předvídatelné programování, které bude v souladu s prioritami EU a zároveň zohlední specifické potřeby členských států a regionů. **Základním pilířem rámce zůstává Evropský semestr**, doplněný o další strategické dokumenty, jako jsou doporučení v oblasti zemědělství, digitální transformace, právního státu či politik migrace a bezpečnosti. NRP plány mají reagovat na identifikované výzvy a posilovat koordinaci reforem a investic napříč EU.

Současně je kladen důraz na **provázání s národními strategickými dokumenty, zejména fiskálně-strukturálními plány, energeticko-klimatickými plány a dalšími politikami**, a na příspěvek k fungování jednotného trhu, včetně podpory přeshraničních projektů. Členské státy musí ve svých plánech jasně doložit vazbu mezi navrženými opatřeními a identifikovanými výzvami, přičemž jejich plnění bude posuzovat Evropská komise. Harmonogram počítá se zahájením příprav v roce 2026 a předložením plánů do 31. ledna 2028, s jejich následným schválením v průběhu roku 2028.

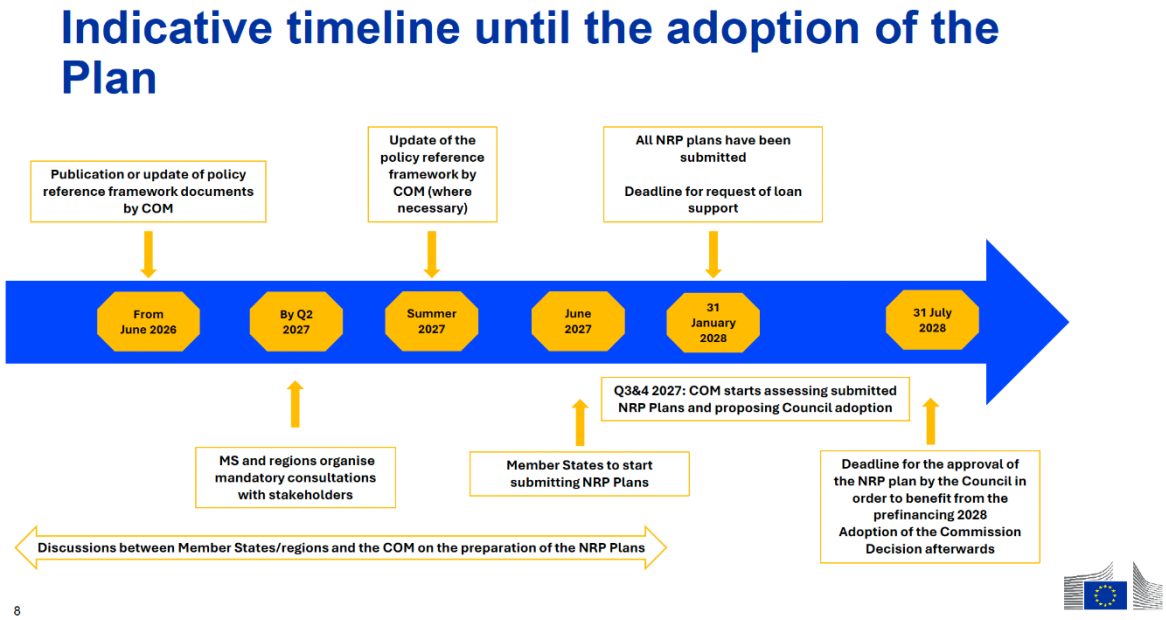

Časová osa zachycuje klíčové milníky přípravy, předložení a schválení Národních a regionálních partnerských plánů v období 2026–2028.

Proces začíná v **červnu 2026 zveřejněním nebo aktualizací dokumentů referenčního rámce** politik ze strany Evropské komise, které slouží jako podklad pro přípravu plánů. Následně probíhají konzultace mezi členskými státy, regiony a Komisí a do druhého čtvrtletí roku 2027 mají členské státy a regiony zajistit povinné konzultace se stakeholdery. **V červnu 2027 začínají členské státy předkládat své NRP plány** a v průběhu léta 2027 může Komise referenční rámec aktualizovat podle potřeby. Ve druhé polovině roku 2027 (Q3–Q4) Komise zahajuje hodnocení předložených plánů a připravuje návrhy na jejich schválení Radou.

Klíčovým termínem je 31. leden 2028, kdy musí být všechny NRP plány předloženy a zároveň končí lhůta pro podání žádostí o úvěrovou podporu. Následně probíhá jejich schvalování, přičemž konečný termín pro schválení Radou je stanoven na 31. července 2028, aby bylo možné čerpat předfinancování pro rok 2028. Po schválení následuje přijetí prováděcího rozhodnutí Evropské komise.

Indikativní harmonogram na národní úrovni:

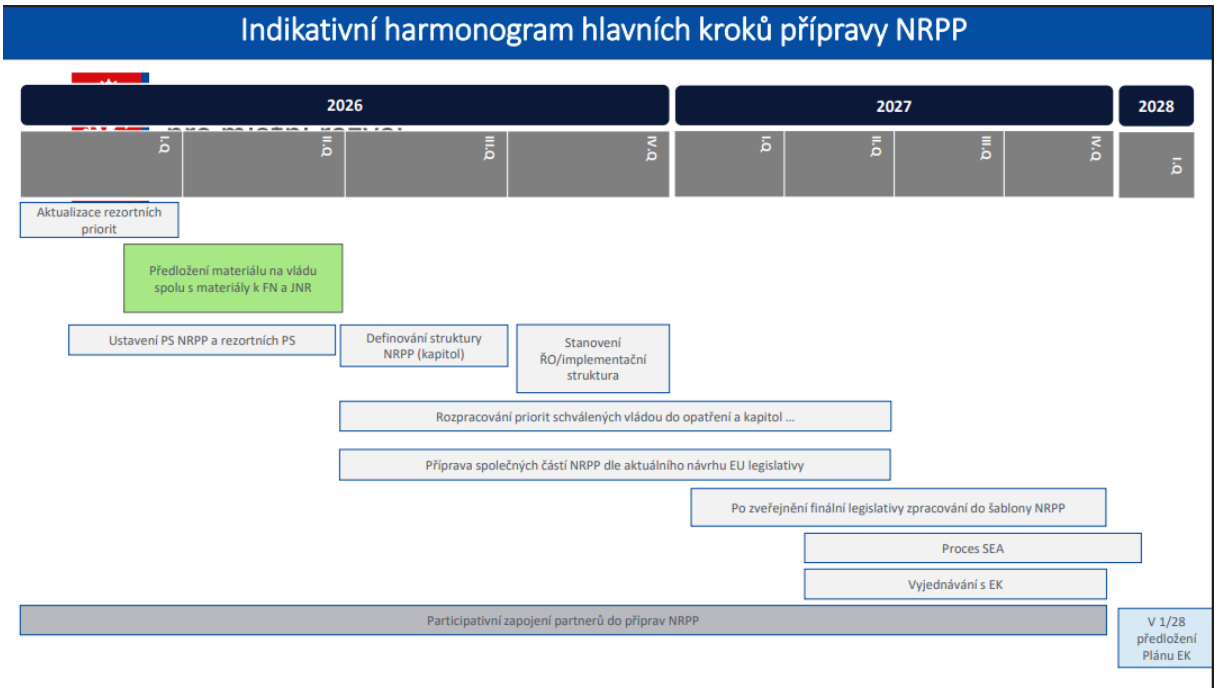

1.17 Přesměrování prostředků politiky soudržnosti na nové priority EU

Evropská komise informovala o **přesměrování 34,6 miliardy eur z fondů politiky soudržnosti v období 2021–2027 na aktuální strategické priority EU**. Tento krok reaguje na měnící se geopolitickou a ekonomickou situaci a využívá flexibility politiky soudržnosti, zejména v rámci střednědobého přezkumu v roce 2025. Přesun prostředků byl umožněn díky zjednodušení pravidel, finančním pobídkám a prodloužení implementace upravených programů. Celkem bylo upraveno 186 programů v 25 členských státech, což představuje téměř 10 % celkového rozpočtu politiky soudržnosti.

Přesměrované prostředky směřují především na posílení konkurenceschopnosti, obrany a civilní připravenosti, dostupného bydlení, vodního hospodářství a energetické

bezpečnosti. Největší část financí je určena na inovace, kritické technologie a rozvoj dovedností, dále na obranné kapacity a mobilitu, zatímco menší objemy podporují sociální oblast, vodní odolnost a dekarbonizaci. Členské státy, které prostředky přesměrovaly, získávají výhodnější podmínky financování, včetně vyšší míry spolufinancování a předfinancování. Dokument zároveň potvrzuje schopnost politiky soudržnosti pružně reagovat na nové výzvy, přičemž důraz se nyní přesouvá na efektivní implementaci upravených programů.

1.18 Reakce národních parlamentů na návrh jednotného evropského fondu 2028–2034

Ve stanoviscích národních parlamentů k návrhu Evropské komise na vytvoření jednotného evropského fondu pro období 2028–2034, který by sjednotil financování více politik prostřednictvím národních a regionálních partnerských plánů, převažují kritické postoje, zejména vůči centralizaci řízení a oslabování role regionů. Častá je také obava ze slučování politik soudržnosti, zemědělství a dalších oblastí, což může podle parlamentů snížit efektivitu podpory a zvýšit složitost systému.

Český Senát zaujímá k návrhu vyváženější, ale opatrný postoj. Podporuje snahu o zjednodušení systému, posílení výkonnostního přístupu a omezení počtu programů, stejně jako zachování podpory pro méně rozvinuté regiony a posílení financování v oblasti migrace a bezpečnosti. Zároveň však **upozorňuje, že slučování více politik do jednoho rámce může vést k vyšší centralizaci a složitosti, nikoli ke zjednodušení**. Senát odmítá zvyšování rozpočtu bez jasných zdrojů financování a varuje před oslabením významu politiky soudržnosti. Zdůrazňuje potřebu zachovat flexibilitu pro členské státy, zaměřit se na omezený počet jasných priorit a orientovat podporu na investiční projekty s ekonomickým dopadem, včetně cílené podpory přeshraniční spolupráce. Celkově tak reflektuje širší evropské obavy, ale zároveň formuluje konkrétní požadavky na úpravu návrhu směrem k větší efektivitě a zachování role politiky soudržnosti.

1.19 Flexibilita a zjednodušení politiky soudržnosti v návrhu rozpočtu EU 2028–2034

Pracovní návrh studie z dílny European Policies Research Centre analyzuje návrhy Evropské komise na reformu politiky soudržnosti po roce 2027, které jsou postaveny na třech hlavních principech: zjednodušení, flexibilitě a výkonnostním financování. Nový model počítá s výraznou změnou architektury, kdy stávající systém více fondů a programů nahradí jeden integrovaný evropský fond a národní a regionální partnerské plány. Přestože tato změna může přinést zjednodušení na úrovni EU, studie upozorňuje, že v praxi se administrativní zátěž může přesunout na úroveň členských států, regionů a příjemců, zejména kvůli vyšším nárokům na koordinaci, vyjednávání, monitoring a kontrolu.

Zásadní změnou je přechod na financování založené na výkonnosti, kdy budou platby více navázány na plnění milníků a cílů namísto proplácení skutečných nákladů. Tento přístup může posílit orientaci na výsledky a omezit kontrolu jednotlivých výdajů, zároveň však přináší významná rizika, včetně složitého nastavování indikátorů, vyšších nároků na administrativní kapacity a potenciálního vzniku paralelních kontrolních systémů. Studie upozorňuje, že místo skutečného zjednodušení může dojít k přesunu zátěže z finanční kontroly na kontrolu výkonnosti, což může zvýšit složitost implementace a vést k preferenci jednodušších, méně rizikových projektů na úkor inovativních intervencí.

Další klíčovou oblastí je posílení flexibility rozpočtu, včetně větší rezervy, dřívějšího a rozsáhlejšího střednědobého přezkumu a zavedení nového nástroje EU Facility. Tyto změny

mohou zlepšit schopnost reagovat na krize a nové priority, ale zároveň snižují předvídatelnost financování a mohou oslabit dlouhodobé plánování a územní zaměření politiky soudržnosti. Studie rovněž upozorňuje na riziko větší centralizace rozhodování na úrovni Evropské komise a oslabení role regionů a principu víceúrovňového řízení. Celkově tak dochází k posunu od stabilního, pravidly řízeného systému k flexibilnějšímu, ale méně předvídatelnému modelu, kde bude klíčové nastavit rovnováhu mezi efektivitou, odpovědností a zachováním hlavního cíle politiky soudržnosti, kterým je snižování regionálních rozdílů.

1.20 SCHUMAN REPORT: Evropa ve fázi zrychlení a geopolitického probuzení

Nejnovější vydání Schuman Report z roku 2025 ukazuje, že Evropská unie vstupuje do období zásadního zrychlení integrace, které je vyvoláno kombinací bezpečnostních, geopolitických a ekonomických tlaků. Evropa se dlouhodobě nacházela ve stavu určité stagnace, nikoli kvůli nedostatku aktivit, ale kvůli absenci skutečného pokroku v politické integraci, zejména v oblasti obrany a bezpečnosti. Zlom přinesla až kumulace krizí jako byla pandemie, ruská agrese vůči Ukrajině a proměna transatlantických vztahů, které členské státy přinutily hledat společná řešení tam, kde dříve dominoval národní přístup. Evropská integrace se tak opět posouvá „skrze krize“, kdy konkrétní kroky vytvářejí faktickou solidaritu a postupně posilují společné politiky.

Současně se mění i samotná povaha evropského projektu. Evropská unie je popisována jako paradoxní konstrukce, kde na jedné straně je velmi integrovaná v některých politikách, na druhé straně stále silně mezivládní v klíčových otázkách. Právě oblast obrany a bezpečnosti představuje další krok, který může tuto rovnováhu posunout. Report zdůrazňuje, že Evropa je nucena redefinovat svou identitu v kontrastu vůči velmocím, jako jsou Spojené státy a Rusko, a více se opřít o vlastní hodnotový rámec založený na demokracii, právním státu a ochraně jednotlivce.

Posilování evropské obrany a strategické autonomie

Jedním z klíčových témat je potřeba výrazného posílení evropské obranné kapacity. V této oblasti report ukazuje konkrétní směry, kterými by se měla evropská obranná politika ubírat. Důraz je kladen na zvýšení výdajů na obranu, vytvoření fiskálního prostoru pro tyto investice a zároveň na vznik společných evropských finančních nástrojů, které by umožnily sdílení nákladů mezi členskými státy. Zmiňován je například návrh nového evropského obranného fondu v řádu stovek miliard eur.

Vedle financování je zásadní i transformace evropského obranného průmyslu, který je v současnosti fragmentovaný a nedostatečně efektivní. Report upozorňuje na potřebu konsolidace, specializace a společného vývoje klíčových technologií, například systémů protivzdušné obrany nebo bezpilotních prostředků. Cílem je nejen zvýšit vojenskou kapacitu, ale také posílit technologickou a průmyslovou základnu Evropy a snížit závislost na externích dodavatelích.

Z širší perspektivy jde o posun směrem k evropské strategické autonomii, která má doplnit ekonomickou integraci o silný bezpečnostní pilíř. Obrana je zde chápána jako společný evropský statek, jehož zajištění nelze ponechat pouze na jednotlivých státech.

Geopolitické výzvy a rozšiřování EU

Report zároveň upozorňuje na rostoucí geopolitické napětí v bezprostředním okolí EU, přičemž jako klíčový příklad uvádí situaci v Gruzii. Ta ilustruje širší problém, tedy schopnost Evropské unie bránit své hodnoty a politický vliv v zemích, které usilují o členství. Gruzie je zde prezentována jako test evropské politiky rozšiřování i její schopnosti čelit hybridním

strategiím Ruska, které využívají politickou manipulaci, ekonomické nástroje a informační operace místo přímé vojenské síly.

Zdůrazňuje, že oslabení demokratických institucí v partnerských zemích není jen jejich vnitřním problémem, ale přímou výzvou pro Evropskou unii. Zpochybňuje totiž účinnost evropského „soft power“ přístupu a ukazuje limity dosavadních nástrojů. Rozšíření EU je tak nově vnímáno nejen jako politický projekt, ale jako strategická nutnost pro posílení evropské moci, zejména v oblastech jako Černomoří nebo Kavkaz.

Evropská suverenita v ekonomice, technologiích a demokracii

Další klíčovou oblastí je posilování evropské suverenity v ekonomice, technologiích a ochraně demokratických procesů. Report identifikuje tři hlavní pilíře: prosperitu, bezpečnost a demokracii. V ekonomické oblasti je zdůrazněna potřeba zvýšit konkurenceschopnost, zejména prostřednictvím investic do inovací a dokončení jednotného trhu. Odhady hovoří o nutnosti investic v řádu stovek miliard eur ročně, aby EU dokázala držet krok s USA a Čínou.

Technologická suverenita je prezentována jako zásadní předpoklad nejen ekonomického růstu, ale i bezpečnosti. Evropa je v současnosti výrazně závislá na dovozu technologií, což ji činí zranitelnou vůči geopolitickým tlakům. Posílení vlastních kapacit v oblastech jako umělá inteligence, polovodiče nebo kybernetická bezpečnost je proto vnímáno jako klíčová priorita.

Zároveň roste význam ochrany demokratických procesů, které jsou stále více ohrožovány digitálními platformami a zahraničními zásahy. Report upozorňuje na konkrétní případy volebních manipulací a zdůrazňuje potřebu důsledného uplatňování evropské legislativy, jako jsou Digital Services Act nebo Digital Markets Act, aby byla zajištěna integrita voleb a férové prostředí na digitálním trhu.

Směřování k silnější a sebevědomější Evropě

Celkově report ukazuje, že Evropská unie se nachází v bodě, kdy musí reagovat na souběh krizí zásadní transformací svého fungování. Dochází k posunu od reaktivního přístupu k aktivnímu budování evropské moci, která zahrnuje nejen ekonomiku, ale i obranu, technologie a geopolitický vliv. Klíčovým prvkem je přitom jednota členských států, která je vnímána jako nezbytná podmínka pro udržení relevance Evropy v globálním prostředí.

Evropa tak směřuje k modelu, který kombinuje větší flexibilitu s vyšší mírou integrace v klíčových oblastech. Tento proces však přináší i nové napětí mezi efektivitou, suverenitou členských států a zachováním demokratických principů. Výsledkem může být silnější a strategicky autonomnější Evropská unie, která bude schopna nejen reagovat na vnější výzvy, ale také aktivně formovat globální dění.

1.21 Posilování konkurenceschopnosti EU v kontextu geopolitických změn

Posilování konkurenceschopnosti Evropské unie patří mezi hlavní priority současného institucionálního cyklu EU. Evropská rada se tématu věnuje v souvislosti s rostoucí geopolitickou nestabilitou, technologickou konkurencí a ekonomickými změnami, které vyžadují posílení hospodářské základny EU a větší strategickou autonomii. Diskuse o konkurenceschopnosti navazuje na dlouhodobé iniciativy EU, včetně Versailleské deklarace z roku 2022 a nového evropského rámce pro konkurenceschopnost přijatého v roce 2024.

Klíčovou roli v posilování konkurenceschopnosti má další rozvoj jednotného trhu, který je považován za základní motor hospodářského růstu, inovací a tvorby pracovních míst. Evropské instituce a členské státy proto usilují o odstranění přetrvávajících bariér, zejména v oblasti služeb, a o hlubší integraci v oblastech kapitálových trhů, energetiky, digitalizace a

investic. Součástí těchto snah je také strategie dalšího rozvoje jednotného trhu a příprava roadmapy jeho prohloubení do roku 2028.

Dalším pilířem konkurenceschopnosti je posilování ekonomické a technologické základny EU. Evropská rada zdůrazňuje potřebu podpory inovací, investic do výzkumu a vývoje a rozvoje strategických průmyslových odvětví. Cílem je zvýšit výdaje na výzkum a vývoj na 3 % HDP do roku 2030, posílit průmyslovou politiku EU a snížit administrativní zátěž pro podniky. Důležitou součástí této agendy je také zajištění dostupné energie, rozvoj kapitálových trhů a ochrana digitální infrastruktury.

Konkurenceschopnost EU je zároveň úzce propojena s obchodní politikou a schopností EU reagovat na proměnlivé globální prostředí. EU usiluje o otevřenou, ale zároveň bezpečnou obchodní politiku, rozšiřování obchodních partnerství a posilování ekonomické bezpečnosti. Diskuse se zaměřují například na dohody s klíčovými partnery, jako je Mercosur nebo Indie, a na vývoj transatlantických obchodních vztahů, které mohou významně ovlivnit ekonomickou stabilitu a strategickou pozici EU.

1.22 Implementace a zjednodušení nástroje Recovery and Resilience Facility v závěrečné fázi jeho realizace

Diskuse v rámci 22. dialogu o Nástroji pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility – RRF) potvrdila význam tohoto nástroje pro hospodářské oživení EU po pandemii a pro posilování dlouhodobé konkurenceschopnosti a odolnosti evropské ekonomiky. Investice a reformy v oblasti čisté energie, digitální infrastruktury a rozvoje dovedností byly identifikovány jako klíčové faktory posilující strategickou autonomii EU.

V roce 2025 se Evropská komise zaměřila především na revizi národních plánů obnovy a odolnosti. Revize vedly k významnému zjednodušení plánů, zejména prostřednictvím úpravy milníků a cílů, odstranění opatření, která nebude možné realizovat do srpna 2026, a jejich případného nahrazení alternativními opatřeními. V některých případech byly také sloučeny dílčí milníky s konečnými cíli, například ve slovinském plánu, kde byly dva cíle týkající se digitálních služeb v zemědělství spojeny do jednoho cíle zahrnujícího vytvoření 32 elektronických služeb do poloviny roku 2026. Některé členské státy zároveň přesměrovaly část prostředků na nové priority, například Polsko převedlo 500 milionů eur na podporu programu EU Secure Connectivity zaměřeného na bezpečné satelitní komunikace.

Celkem bylo v roce 2025 přijato 18 zjednodušených plánů obnovy a odolnosti a dalších šest od začátku roku 2026. Revize plánů vedla ke snížení počtu zbývajících milníků a cílů o 20 % a k přibližně 25% zkrácení textu plánů, což snižuje administrativní zátěž a urychluje přípravu závěrečných platebních žádostí. Současně došlo ke snížení objemu úvěrové složky nástroje na 218 miliard eur, zejména v důsledku rozhodnutí Španělska využít pouze část dostupných úvěrů.

Z hlediska implementace bylo v roce 2025 členským státům vyplaceno 87 miliard eur prostřednictvím 34 platebních žádostí, z toho 40 miliard ve formě grantů a 47 miliard ve formě úvěrů. Celkově bylo dosud vyplaceno 394 miliard eur z celkového objemu 577 miliard eur, což představuje 68 % finanční alokace nástroje. Dokončeno bylo 4 128 milníků a cílů, což odpovídá přibližně 64 % jejich celkového počtu.

Rok 2026 představuje závěrečnou fázi implementace RRF. Členské státy musí splnit všechny milníky a cíle do 31. srpna 2026 a nejpozději do 30. září 2026 předložit všechny zbývající platební žádosti. Evropská komise musí dokončit všechny platby do 31. prosince 2026. Přibližně třetina finančních prostředků nástroje má být vyplacena právě v roce 2026, přičemž celkové platby mohou dosáhnout přibližně 181,7 miliardy eur.

Komise zároveň posiluje transparentnost a kontrolu využívání prostředků, například prostřednictvím aktualizace dat o největších konečných příjemcích nebo spoluprací s Evropským účetním dvorem při auditech zaměřených na prevenci podvodů a sledovatelnost finančních toků. Úspěšné dokončení nástroje bude vyžadovat intenzivní spolupráci mezi Evropskou komisí a členskými státy v průběhu roku 2026.

1.23 Význam územní spolupráce pro soudržnost a fungování evropského prostoru

V kontextu rostoucí geopolitické nejistoty, ekonomických transformací a prohlubujících se územních rozdílů nabývá územní spolupráce v Evropské unii stále většího významu. **Spolupráce mezi regiony, státy a různými úrovněmi správy představuje jeden ze základních principů evropské integrace, protože umožňuje překonávat hranice, propojovat ekonomiky a společnosti a řešit společné výzvy v rámci funkčních území.**

Územní spolupráce není omezena pouze na programy Interreg, ale zahrnuje širší spektrum aktivit mezi veřejnými institucemi, podniky, akademickým sektorem i občanskou společností. Týká se spolupráce mezi příhraničními regiony, mezi městy a venkovskými oblastmi, v makroregionálních a přímořských oblastech i v sektorech, jako jsou doprava, energetika, inovace, vzdělávání či ochrana životního prostředí. Tento přístup umožňuje sladit investice a politiky v územích, která často neodpovídají administrativním hranicím.

Územní spolupráce zároveň přispívá ke zvyšování ekonomické efektivity a snižování územních nerovností. Podporuje propojení pracovních trhů, rozvoj přeshraničních hodnotových řetězců a sdílení zdrojů a znalostí. Naopak její absence by vedla k fragmentaci politik, neefektivnímu využívání infrastruktury, zvyšování regionálních rozdílů a oslabování důvěry mezi regiony a členskými státy.

Z hlediska společenských, technologických, ekonomických, environmentálních i politických aspektů je územní spolupráce klíčovým nástrojem pro řešení společných výzev. Podporuje mobilitu obyvatel, rozvoj digitálních a inovačních ekosystémů, koordinované řízení přírodních zdrojů i posilování víceúrovňového řízení a demokratické legitimity evropských politik.

Územní spolupráce tak představuje nejen nástroj zvyšování efektivity veřejných politik, ale také jeden z klíčových pilířů evropské integrace. V období souběžných transformací – zejména v oblasti klimatu, digitalizace a geopolitických změn – se její význam dále zvyšuje, protože umožňuje propojit rozvoj jednotlivých regionů a posilovat soudržnost evropského prostoru.

1.24 Závěry Rady EU k nové agendě EU pro města

Rada EU přijala závěry k dokumentu Evropské komise „EU Agenda pro města: Podpora růstu a prosperity“**,** který představuje strategický rámec pro posílení městské dimenze evropských politik. Dokument zdůrazňuje význam měst jako klíčových aktérů při naplňování cílů EU v oblasti konkurenceschopnosti, soudržnosti a udržitelného rozvoje.

Rada upozorňuje, že přibližně 75 % obyvatel EU žije ve městech a městských oblastech, které čelí řadě výzev, jako je nedostatek dostupného bydlení, sociální vyloučení, vysoké ceny energií, bezpečnostní rizika, demografické změny či dopady klimatické změny. Místní a regionální samosprávy zároveň zajišťují implementaci přibližně 70 % evropské legislativy, a proto jsou zásadní pro úspěšné naplňování evropských politik.

Zdůrazňují, že města významně přispívají k ekonomickému rozvoji, inovacím a sociální soudržnosti, například podporou podnikání, tvorbou pracovních míst, poskytováním veřejných

služeb a rozvojem integrovaných řešení v oblastech bydlení, vzdělávání, mobility nebo sociálních služeb. Městské oblasti zároveň hrají klíčovou roli při dekarbonizaci ekonomiky, ochraně životního prostředí, adaptaci na změnu klimatu a rozvoji udržitelné mobility.

Rada rovněž zdůrazňuje význam evropských nástrojů podpory měst, zejména politiky soudržnosti, z níž bylo v období 2021–2027 více než 24 miliard eur vyčleněno na udržitelný rozvoj měst. Důležitými nástroji jsou také European Urban Initiative a program URBACT, které poskytují přímou podporu městům při přípravě a realizaci projektů. Další zdroj podpory představuje Nástroj pro oživení a odolnost a financování poskytované Evropskou investiční bankou.

Závěry zdůrazňují potřebu posílit koordinaci mezi evropskou, národní a místní úrovní, zjednodušit přístup měst k evropským fondům a posilovat administrativní kapacity, zejména u menších a středně velkých měst. Evropská komise je vyzvána k dalšímu rozvoji městské dimenze evropských politik a k zajištění provázanosti mezi novou agendou EU pro města a stávající Urban Agenda for the EU.

1.25 Střednědobé hodnocení politiky soudržnosti 2021–2027 a zkušenosti pro období po roce 2027

Dokument předložený Radě EU shrnuje hlavní body pro diskusi ministrů odpovědných za politiku soudržnosti o zkušenostech ze střednědobého hodnocení programového období 2021–2027 a o jejich využití při přípravě politiky soudržnosti po roce 2027. Hodnocení ukazuje, že politika soudržnosti si i v období zvýšené geopolitické nejistoty, zelené a digitální transformace a debat o budoucím evropském rozpočtu zachovává svou hlavní roli při posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti EU.

Střednědobé hodnocení umožnilo členským státům a regionům upravit priority financování a přesměrovat část prostředků na nové strategické oblasti. Patří mezi ně zejména posílení konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, rozvoj strategických technologií, podpora obrany a civilní připravenosti, dostupné a udržitelné bydlení, energetická transformace nebo posilování vodní odolnosti. Součástí těchto změn byla také podpora rozvoje dovedností prostřednictvím ESF+, například v oblastech kybernetické bezpečnosti, dekarbonizace nebo technologických inovací.

Reprioritizace byla dobrovolná, přesto 24 členských států předložilo změny programů, které umožnily přizpůsobit investice aktuálním potřebám. Proces byl podpořen finančními a procedurálními pobídkami, například vyšší mírou spolufinancování, zvýšeným předfinancováním nebo prodloužením období způsobilosti výdajů. Tyto nástroje pomohly urychlit mobilizaci investic a zmírnit tlak na národní rozpočty.

Dokument zároveň zdůrazňuje rostoucí propojení politiky soudržnosti s politikou konkurenceschopnosti EU. Politika soudržnosti podporuje rozvoj regionálních inovačních ekosystémů, digitálních technologií a výzkumu a vývoje, například prostřednictvím strategií inteligentní specializace. Posiluje také synergie s evropskými nástroji, jako jsou projekty významného evropského zájmu (IPCEI) nebo iniciativa STEP, což může přispět k rozvoji strategických průmyslových hodnotových řetězců.

Rok 2026 je považován za klíčový pro implementaci upravených programů. Úspěšné využití nových flexibilit bude záviset zejména na dostupnosti kvalitních projektů a na dostatečné administrativní kapacitě členských států a regionů. Je zdůrazňován význam zjednodušení pravidel, technické asistence a posilování implementačních kapacit, aby politika soudržnosti dokázala rychle reagovat na nové výzvy a zároveň zachovala své základní cíle.

Diskuse v Radě má zároveň přispět k formulaci zkušeností, které budou využity při přípravě nového programového období 2028–2034, zejména pokud jde o nastavení flexibility, pobídek a administrativních kapacit pro efektivní realizaci politiky soudržnosti.

1.26 Stanovisko Evropského účetního dvora k návrhu rámce pro sledování výdajů a výkonnosti rozpočtu EU 2028–2034

Stanovisko Evropského účetního dvora k návrhu Evropské komise na vytvoření nového horizontálního rámce pro sledování výdajů a výkonnosti rozpočtu EU v rámci víceletého finančního rámce na období 2028–2034 má za cíl sjednotit pravidla pro monitorování, reporting a hodnocení výkonnosti evropských programů a zvýšit transparentnost a odpovědnost při využívání prostředků EU.

Navrhovaný rámec má sjednotit dosud roztříštěná pravidla výkonového řízení, která jsou v současnosti rozptýlena ve více než padesáti programech EU. Součástí návrhu je také zjednodušení systému monitorování, snížení počtu programů a výrazné omezení počtu indikátorů, kdy by mělo dojít ke změně z více než 5 000 na přibližně 900. Nový systém má zároveň zajistit lepší sladění výdajů EU s horizontálními prioritami, například v oblasti ochrany životního prostředí, rovnosti žen a mužů nebo principu „do no significant harm“.

Evropský účetní dvůr však ve svém stanovisku upozorňuje na několik rizik a nedostatků návrhu. Podle jeho analýzy nejsou některé intervenční oblasti a indikátory dostatečně přesně definovány, v některých případech chybí vazba mezi výdaji a konkrétními politickými cíli EU a čtvrtina navrhovaných oblastí neobsahuje indikátory výsledků. Existuje proto riziko, že nový systém bude měřit spíše pokrok v implementaci než skutečné dopady politik EU.

Dalším problémem může být nedostatečné propojení financování s dosaženými výsledky a absence jasné metodiky pro stanovení cílů, milníků a výchozích hodnot. Dokument také upozorňuje na rizika spojená s kvalitou a spolehlivostí dat o výkonnosti, protože návrh neobsahuje dostatečně jasný systém kontroly a odpovědnosti za vykazovaná data.

Pozitivně je hodnocena snaha o zjednodušení reportingových povinností, například zavedením jednotné výroční zprávy o výkonnosti rozpočtu a vytvořením jednotného portálu Single Gateway, který má sdružovat informace o využívání finančních prostředků EU a o jejich výsledcích. Současně však Evropský účetní dvůr upozorňuje, že tyto změny musí být doprovázeny jasnými pravidly pro zajištění kvality dat, transparentnosti a kontroly využívání prostředků.

Stanovisko zdůrazňuje, že nový rámec má potenciál zlepšit sledování výkonnosti rozpočtu EU a posílit transparentnost, avšak před jeho přijetím je nutné odstranit identifikované nedostatky, zejména pokud jde o měření výsledků, definici indikátorů a zajištění spolehlivých dat o využívání prostředků EU.

1.27 Dopady návrhu víceletého finančního rámce EU 2028–2034 na politiku soudržnosti a regionální rozvoj

Studie vypracovaná pro Výbor Evropského parlamentu pro regionální rozvoj (REGI) analyzuje návrh Evropské komise na víceletý finanční rámec EU na období 2028–2034 a hodnotí jeho možné dopady na politiku soudržnosti a regionální rozvoj. Dokument se zaměřuje zejména na návrh nového systému implementace evropských fondů prostřednictvím národních a regionálních partnerských plánů (NRPP), které mají sjednotit dosavadní fondy spravované ve sdíleném řízení do jednoho integrovaného finančního nástroje.

Návrh představuje zásadní změnu oproti současnému období 2021–2027. Dosavadní struktura fondů politiky soudržnosti (ERDF, ESF+, Fond soudržnosti a Fond spravedlivé transformace) by byla nahrazena jednotným fondem se společnými pravidly programování, implementace a kontroly. Přestože jednotlivé fondy formálně zůstávají zachovány, neměly by vlastní rozpočtové alokace a fungovaly by v rámci jednotného systému pravidel a cílů.

Studie upozorňuje, že tato změna může přinést jak příležitosti, tak rizika. Integrované plánování může posílit koordinaci investic a umožnit flexibilnější reakci na nové výzvy, například v oblasti konkurenceschopnosti, bezpečnosti nebo energetické transformace. Současně však existuje riziko oslabení hlavního cíle politiky soudržnosti, tedy snižování regionálních rozdílů, protože návrh neobsahuje jasnou logiku, jak budou tyto cíle v rámci nového systému naplňovány. Studie rovněž upozorňuje na možné posílení centralizace řízení evropských fondů. Role regionálních a místních samospráv by mohla být v novém systému oslabena, protože zapojení regionální úrovně do plánování a implementace by bylo do značné míry ponecháno na rozhodnutí jednotlivých členských států.

Další významnou změnou je přechod od systému financování založeného na prokazování nákladů k modelu založenému na plnění milníků a cílů, podobně jako v případě Nástroje pro oživení a odolnost. Tento přístup může zvýšit důraz na výsledky politiky, zároveň však může zvýšit administrativní náročnost a vytvářet nové implementační výzvy pro členské státy a regionální administrativy.

Studie proto navrhuje řadu doporučení pro úpravu návrhu, například jasnější definici intervenční logiky politiky soudržnosti, zavedení územního posouzení dopadů plánovaných opatření, posílení zapojení regionálních aktérů, zajištění předvídatelných plateb pro regionální orgány a lepší koordinaci s dalšími evropskými nástroji, zejména s Evropským fondem konkurenceschopnosti.

Celkově studie konstatuje, že návrh reformy evropského rozpočtu může významně změnit fungování politiky soudržnosti. Výsledek bude záviset zejména na tom, zda se podaří zachovat její hlavní cíl – podporu vyváženého územního rozvoje a snižování regionálních rozdílů – při současném přizpůsobení politiky novým strategickým prioritám Evropské unie.

1.28 Plánování měst s ohledem na klimatická a katastrofická rizika

Rychlá urbanizace zvyšuje environmentální, sociální i ekonomická rizika ve městech. Urbanizované oblasti koncentrují obyvatelstvo, infrastrukturu i ekonomické aktivity, zároveň však rostou jejich zranitelnosti vůči přírodním katastrofám a dopadům klimatické změny. Očekává se, že do roku 2050 bude ve městech žít přibližně dvě třetiny světové populace, což dále zvýší tlak na infrastrukturu, životní prostředí a bezpečnost obyvatel.

Rostoucí urbanizace často probíhá bez dostatečného plánování, což vede k rozšiřování zástavby do rizikových území, degradaci ekosystémů a zvýšení vystavení obyvatel extrémním jevům, jako jsou povodně, vlny horka nebo sesuvy půdy. Klimatická změna navíc zvyšuje frekvenci a intenzitu těchto jevů, čímž se zvyšují ekonomické ztráty i sociální dopady, zejména na zranitelné skupiny obyvatel.

Reakcí na tyto výzvy je přístup risk-informed urban planning, tedy územní plánování založené na systematickém zohlednění rizik. Tento přístup usiluje o přechod od reaktivních opatření (např. řešení následků katastrof) k preventivnímu plánování, které integruje informace o hazardech, zranitelnosti a expozici přímo do rozhodování o rozvoji měst.

Cílem je využít urbanizaci jako nástroj zvyšování odolnosti měst. To vyžaduje propojení územního plánování s řízením rizik katastrof a klimatických změn a systematickou spolupráci mezi veřejným sektorem, odborníky i místními komunitami.

Koncept odolných a kvalitních měst je založen na čtyřech vzájemně provázaných cílech:

- podpora **zeleného a environmentálně udržitelného rozvoje**,
- posilování **sociální inkluze**,
- budování **odolné infrastruktury a zastavěného prostředí**,
- podpora **sdílené ekonomické prosperity**.

Pro jejich dosažení je nutné zavádět plánovací nástroje, které omezují výstavbu v rizikových územích, podporují využití přírodě blízkých řešení, zvyšují kapacity veřejné správy a umožňují financování opatření prostřednictvím veřejných i soukromých zdrojů.

1.29 Posílení implementace evropských misí skrze regionální přístup

Současné pojetí evropských misí naráží na limity při jejich přenosu do regionální a lokální úrovně. Přestože jsou mise koncipovány jako nástroj propojující strategické cíle s inovačními aktivitami, v praxi často postrádají dostatečnou odezvu ze strany regionálních aktérů. Důvodem je zejména nesoulad mezi obecně formulovanými prioritami na nadnárodní úrovni a konkrétními podmínkami v jednotlivých regionech, které se liší z hlediska ekonomické struktury, institucionální kapacity i míry vystavení rizikům spojeným s transformací.

Jako klíčový nástroj pro překlenutí tohoto nesouladu je představen koncept lokálních misí, které umožňují přizpůsobit širší cíle konkrétním potřebám a možnostem území. Lokální mise převádějí komplexní výzvy do menších, řešitelných problémů a současně podporují zapojení místních aktérů prostřednictvím sdílených vizí a postupného experimentování. Jejich úspěch závisí na tom, zda jsou vnímány jako relevantní, důvěryhodné a legitimní, což vyžaduje zohlednění místních zájmů, hodnot a zkušeností.

Důležitou roli přitom hraje víceúrovňové řízení, v jehož rámci dochází k obousměrné interakci mezi strategickým nastavením na úrovni EU a praktickou implementací v regionech. Lokální mise nejen napomáhají realizaci těchto cílů, ale zároveň poskytují zpětnou vazbu, která může přispět k jejich dalšímu zpřesnění. V tomto kontextu je jako vhodný rámec identifikována politika soudržnosti EU, která díky svému place-based přístupu a důrazu na zapojení regionálních aktérů nabízí nástroje pro efektivní ukotvení misí v území a posílení jejich dopadu.

1.30 Politika soudržnosti a dostupnost zdravotních a sociálních služeb v regionech

Studie Evropského parlamentu se zaměřuje na dostupnost a kvalitu základních služeb, zejména zdravotnictví, péče o děti a dlouhodobé péče v regionech, které čelí demografickému úbytku, stárnutí populace a geografické izolaci. Dokument konstatuje, že v řadě venkovských, horských, ostrovních a nejvzdálenějších regionů dochází ke kombinaci negativních trendů: odliv mladých lidí, nedostatek kvalifikovaného personálu, centralizace služeb do větších měst a omezená fiskální kapacita místních samospráv. To vede k prodlužování dojezdových vzdáleností, uzavírání menších zařízení a zvyšování nákladů na poskytování služeb na obyvatele. Studie zdůrazňuje, že zhoršená dostupnost základních služeb dále urychluje demografický pokles a oslabuje ekonomickou atraktivitu území.

Politika soudržnosti je v období 2021–2027 identifikována jako hlavní investiční nástroj EU pro podporu těchto služeb. Celková alokace na zdravotnictví, péči o děti a dlouhodobou péči činí přibližně 15,7 mld. EUR z prostředků EU (cca 22,6 mld. EUR včetně spolufinancování).

Investice jsou realizovány především prostřednictvím ERDF (modernizace nemocnic a ambulancí, vybavení, mobilní zdravotnické jednotky, digitalizace a telemedicína, infrastruktura sociálních služeb) a ESF+ (zvyšování dostupnosti služeb, vzdělávání a stabilizace personálu, podpora komunitních a terénních modelů péče). Studie zároveň upozorňuje, že politika soudržnosti má oproti jiným nástrojům EU, zejména NPO, silnější územní zacílení díky nástrojům jako integrované územní investice (ITI) a komunitně vedený místní rozvoj (CLLD), které umožňují reagovat na specifické potřeby regionů.

Pro období 2028–2034 studie doporučuje systematicky zohlednit demografické a geografické znevýhodnění při rozdělování prostředků, posílit přednostní alokace pro venkovské a řídce osídlené oblasti a více propojit investice do infrastruktury s investicemi do lidských zdrojů.

Důraz je kladen na dlouhodobou finanční udržitelnost služeb, využívání integrovaných přístupů a nastavení indikátorů, které reflektují vyšší nákladovost poskytování služeb v málo osídlených regionech. Pro krajskou samosprávu je klíčové zejména potvrzení role regionů při strategickém plánování dostupnosti zdravotních a sociálních služeb, význam víceúrovňového řízení a potřeba koordinovat investice do infrastruktury, personálních kapacit a inovativních forem poskytování služeb (např. mobilní a digitální řešení) jako nástroje stabilizace obyvatelstva a posílení územní soudržnosti.

1.31 ETS2 a bydlení v EU: dopady na regionální a sociální soudržnost

Zavedení druhého systému obchodování s emisemi (ETS2) představuje strukturální změnu v dekarbonizaci sektoru budov v EU. Systém zavádí jednotnou cenu uhlíku na fosilní paliva používaná v budovách a dopravě a dotkne se přibližně poloviny z celkových 188 milionů domácností v EU, které stále využívají plyn, topný olej nebo uhlí. Rezidenční vytápění přitom představuje zhruba polovinu konečné spotřeby energie a přibližně třetinu energetických emisí v EU. Sektor budov dosud snižoval emise pomaleji než sektory pokryté stávajícím EU ETS, což zvyšuje tlak na účinnější cenový signál. ETS2 má tuto mezeru uzavřít tím, že postupně zvýší relativní cenu fosilního vytápění a vytvoří ekonomickou motivaci k přechodu na bezemisní zdroje.

Z hlediska dopadů na domácnosti studie ukazuje, že při pravděpodobné vstupní ceně 60 EUR za tunu CO_2 dojde k průměrnému navýšení ročních nákladů na vytápění přibližně o 60 EUR na domácnost. Většina domácností je schopna takový nárůst absorbovat; téměř 90 % domácností využívajících fosilní vytápění bude čelit zvýšení do 100 EUR ročně. Průměrné hodnoty však skrývají výrazné regionální a sociální rozdíly. Nejvyšší relativní i absolutní dopady jsou identifikovány zejména ve východní části EU, kde je kombinace nižších příjmů, vyšší energetické náročnosti budov a omezené investiční kapacity. Nejvíce zasažených 10 % domácností (cca 10 milionů v EU) má přibližně poloviční disponibilní příjem oproti průměru, již nyní vydává kolem 6 % příjmů na vytápění a po zavedení ETS2 může jejich podíl výdajů překročit 7 %. Typicky jde o starší vlastníky rodinných domů s omezeným přístupem k financování modernizace.

Zásadním závěrem je, že ETS2 generuje dostatečné příjmy pro cílenou kompenzaci nejzranitelnějších domácností, nikoli však pro plošné financování transformace sektoru vytápění. Při ceně 60 EUR za tunu CO_2 se očekávají příjmy v řádu stovek miliard eur v prvních letech fungování systému, přičemž část prostředků bude alokována prostřednictvím Sociálního klimatického fondu a část zůstane v národních rozpočtech. Tyto zdroje mohou

pokrýt dočasné kompenzace a podpořit nejvíce ohrožené skupiny, avšak rozsah investic potřebných k výměně kotlů a hlubokým renovacím budov výrazně převyšuje samotné výnosy ETS2. **Pro samosprávy z toho vyplývá nutnost kombinovat kompenzační mechanismy s dlouhodobou investiční podporou**, efektivně propojit prostředky ETS2 s politikou soudržnosti a národními programy a cíleně zaměřit intervence na území s vysokou koncentrací zranitelných domácností. **Úspěch ETS2 z hlediska sociální přijatelnosti i plnění klimatických cílů bude záviset na kvalitě cílení podpory**, administrativní připravenosti členských států a schopnosti regionů urychlit strukturální odchod od fosilního vytápění.

1.32 Závěry konference ESPON k městské dimenzi politiky soudržnosti a implikace pro VFR

V rámci konference k projektu „Understanding and Reinforcing the Urban Dimension in Cohesion Policy“, financovaného z programu ESPON a podpořeného sítí Eurocities, byly prezentovány závěry týkající se postavení měst v budoucím víceletém finančním rámci EU. Výzkum, založený na analýze dat a případových studiích, potvrzuje, že **efektivní implementace politiky soudržnosti je podmíněna jasně definovanou rolí měst v systému víceúrovňového vládnutí.** Modely vládnutí, v nichž mají města institucionálně ukotvené postavení při přípravě a realizaci programů, dosahují lepších výsledků než přístupy založené výhradně na centrálním rozhodování.

Jedním z klíčových doporučení je **zavedení povinné městské kapitoly v národních a regionálních partnerských plánech** v rámci příštího rozpočtového období. Taková kapitola by měla zakotvit povinnost členských států systematicky zapojovat města a jejich partnery do plánování investic. Současně je zdůrazněna potřeba tematického vyčlenění prostředků (urban earmarking), které by zajistilo, že část evropských fondů bude přímo směřovat do měst a podporovat integrované městské strategie. Výzkum potvrzuje přidanou hodnotu integrovaných územních nástrojů a strategií udržitelného rozvoje měst, zejména díky možnosti kombinovat investice napříč sektory (mobilita, sociální začleňování, dovednosti, energetická transformace, inovace).

Dalším zásadním bodem je požadavek na zachování a posílení samostatného programu zaměřeného na města, navazujícího na zkušenost s European Urban Initiative. Tento nástroj je vnímán jako klíčový pro podporu inovací, pilotních projektů, sdílení zkušeností a budování kapacit. Z hlediska vyjednávání o VFR je tak zdůrazněna potřeba vyčlenění samostatné rozpočtové linie pro městskou dimenzi. Závěry konference podporují posílení územní a městské dimenze budoucího rozpočtu EU s cílem zvýšit efektivitu investic, viditelnost výsledků a příspěvek měst k hospodářské konkurenceschopnosti a soudržnosti EU.

1.33 Role EU v nejistém světě: územní diverzita jako strategická výhoda

Analytický příspěvek *EU's role in an uncertain world: In search for a new narrative* (Spatial Foresight, leden 2026), zpracovaného jako podklad pro přípravu Strategické foresight zprávy Evropské komise. Dokument reflektuje dlouhodobou roli Evropské unie v podmínkách rostoucí globální nejistoty a zdůrazňuje význam územní diverzity, víceúrovňového řízení a anticipační správy jako klíčových předpokladů strategické autonomie a odolnosti EU.

Zásadní argument spočívá v tom, že EU již disponuje významným, dosud částečně nevyužitým, strategickým potenciálem, který je ukotven v její územní diverzitě a víceúrovňovém systému řízení. V kontextu polykrizí, nelineárního vývoje a systémových rizik (klimatické extrémy, demografické změny, bezpečnostní hrozby, závislosti v dodavatelských řetězcích) představuje právě územní rozmanitost zdroj odolnosti. Různorodost regionů vytváří

alternativní transformační cesty, redundantní kapacity v klíčových systémech a možnost přizpůsobovat strategie specifickým geografickým a socioekonomickým podmínkám. Tento potenciál je však často oslabován sektorovým přístupem a „územně slepými“ politikami, které nepracují s místními specifiky.

Dokument identifikuje tři oblasti strategické „páky“, které mohou posílit dlouhodobou autonomii EU:

1. **Governance leverage** – víceúrovňové, demokratické a na důvěře založené řízení je samo o sobě strategickou výhodou. Umožňuje anticipační rozhodování a řešení problémů, jejichž náklady a přínosy jsou rozloženy v čase i prostoru (klimatická adaptace, infrastruktura, bezpečnost, demografie). Teritoriální spolupráce a makroregionální strategie představují testovací prostředí pro řízení rizik a kolektivní učení.
2. **Tematická páka** – územní aktiva EU podporují transformaci v oblastech zelené a digitální tranzice, potravinové a vodní bezpečnosti, mobility, inovací či strategických průmyslech. Klíčovým problémem je fragmentace přechodových cest napříč státy a sektory. Místně ukotvené, misijně orientované evropské přístupy mohou propojit rozptýlené iniciativy, sladit investice a vytvořit koherentní transformační trajektorie při zachování sociální soudržnosti.
3. **Geografická páka** – rozmanité vazby regionů EU na okolní svět (východní sousedství, Středomoří, globální partneři) představují potenciál pro diferencovanou diplomacii a budování odolnosti. Tento potenciál však vyžaduje sdílenou strategickou vizi napříč členskými státy a regiony.

Vedle institucionální a strukturální dimenze analýza zdůrazňuje význam narativu, způsobu, jakým EU chápe sama sebe a jak je vnímána navenek. Z vnější perspektivy může EU vystupovat jako prostor, kde lidé nejsou pouze ekonomickými aktéry, ale aktivními spolutvůrci společenského rozvoje. V prostředí globální soutěže o talenty a demokratické legitimity může být právě důraz na důstojnost, participaci, právní stát a důvěru klíčovým prvkem atraktivity EU.

Z vnitřní perspektivy je narativ založen na sdílené, avšak otevřené vizi budoucnosti, která umožňuje regionům a městům sledovat diferencované transformační cesty při zachování celkové koherence. Otevřené zkoumání různých územních scénářů a práce s nejistotou posilují připravenost a kolektivní učení. EU tak může fungovat jako společenství schopné řídit komplexitu prostřednictvím důvěry, územní diverzity a anticipační správy.

Pro debatu o budoucím víceletém finančním rámci a případných Národních a regionálních partnerských plánech z toho vyplývá několik implikací:

- programování by mělo systematicky integrovat teritoriální foresight a modelování rizik
- víceúrovňové řízení a zapojení regionů je strategickou nutností, nikoli procedurální formalitou
- investice do institucionální kapacity a místně ukotvených transformačních strategií posilují nejen soudržnost, ale i geopolitickou relevanci EU

Celkově analýza naznačuje posun od vnímání EU jako souboru nástrojů k chápání EU jako územně inteligentního systému odolnosti. Budoucí role Unie nebude určena pouze finanční silou, ale schopností propojit územní diverzitu, anticipační governance a sdílenou strategickou vizi v podmínkách trvalé nejistoty.

1.34 Města ve středu vyjednávání o VFR: požadavek na závaznou městskou dimenzi a stabilní financování

V rámci jednání výboru REGI proběhla výměna názorů s prezidentem sítě Eurocities a starostou Gentu k nové Agendě EU pro města a budoucímu víceletému finančnímu rámci (VFR). Diskuse potvrdila širokou politickou podporu posílení role měst v evropských politikách, zároveň však otevřela zásadní otázky týkající se governance, financování a praktické implementace.

Zástupce Eurocities zdůraznil, že budoucnost Evropy se odehrává ve městech. Zde se realizují evropské politiky a zde se nejdříve projevují globální výzvy, od klimatické změny přes nedostatek dostupného bydlení až po sociální soudržnost a růst nákladů na energie. Města nejsou pouze příjemci politik, ale jejich realizátory a spolutvůrci. Připomenuto bylo, že více než 70 % evropské legislativy je implementováno na místní a regionální úrovni. Bez silných, zapojených a finančně stabilních měst zůstávají cíle EU obtížně dosažitelné.

Nová Agenda EU pro města je vnímána jako důležitý politický krok, avšak zatím postrádá závazné prvky. Kritika směřovala zejména k absenci vymahatelného řízení, jasných finančních garancí a strukturální vazby mezi městy a Evropskou komisí. Obavy vyvolává i trend k re-centralizaci na národní úrovni, který může oslabit přímé zapojení měst do rozhodování a implementace. Města požadují větší decentralizaci a přímější přístup k evropským zdrojům.

V debatě zazněly čtyři klíčové požadavky:

- povinné začlenění městské kapitoly do národních a regionálních plánů s jasným vymezením priorit, rozpočtů a role měst
- stabilní a transparentní vyčlenění prostředků na městský rozvoj
- posílení principu partnerství v politice soudržnosti s včasným a systematickým zapojením měst
- zachování a posílení silné Evropské iniciativy pro města (European Urban Initiative) s dostatečným rozpočtem na inovace, budování kapacit a šíření řešení

Evropští poslanci napříč politickým spektrem vyjádřili podporu této vizi a upozornili na bariéry, kterým města čelí: složitá pravidla, roztříštěné fondy, administrativní zátěž a omezená implementační kapacita. Zdůrazněna byla potřeba skutečné institucionalizované participace, nikoli pouze formálního dialogu. Zvláštní pozornost byla věnována otázce financování, zejména riziku oslabování městské dimenze v rámci VFR a nutnosti chránit prostředky na udržitelný rozvoj měst.

Diskutována byla rovněž potřeba rozšířit hodnoticí kritéria politiky soudržnosti nad rámec HDP, aby lépe reflektovala sociální a územní nerovnosti ve velkých městech, která mohou existovat i v ekonomicky rozvinutých regionech. Zazněla podpora nástrojům integrovaných územních investic (ITI) jako prostředku propojení měst a jejich širšího regionálního zázemí.

Zástupci měst současně varovali před tím, aby „zjednodušování“ nevedlo k deregulaci a dalšímu oslabování jejich role. Města požadují skutečné zjednodušení pravidel a přístupů, nikoli redukci jejich governance práv. Silné zaznělo i politické poselství: města chtějí být přítomna u vyjednávání MFF a spolurozhodovat o alokaci prostředků, protože právě ony jsou místem, kde evropské investice dopadají na každodenní život občanů.

Pro samosprávy z této diskuse vyplývá, že nadcházející vyjednávání o VFR bude klíčové pro definování míry decentralizace, stability financování a skutečné role měst a regionů v evropském rozhodování. Směr debaty naznačuje silný tlak na posílení územní dimenze,

transparentního vyčlenění prostředků a institucionálního ukotvení partnerství jako základního principu budoucí politiky soudržnosti.

1.35 Demografická transformace EU – Strukturální změna s přímými dopady na regionální rozvoj

Evropská unie vstupuje do období dlouhodobé demografické transformace. Populace EU se po dekádách růstu stabilizuje a v příštích desetiletích bude postupně klesat. Klíčovým faktorem není jen samotný počet obyvatel, ale zásadní změna věkové struktury: rychlé stárnutí obyvatelstva a pokles podílu lidí v produktivním věku.

Tento vývoj není územně rovnoměrný. Evropa se stále více rozděluje na regiony s populačním růstem (často taženým migrací) a regiony s dlouhodobým úbytkem obyvatel. Největší kumulovaný pokles zaznamenávají části východní a jižní Evropy, zatímco některé severozápadní regiony zůstávají stabilnější. Migrace částečně kompenzuje přirozený úbytek obyvatel, avšak zároveň vytváří silné meziregionální závislosti. Růst jednoho území je často podmíněn odlivem z jiného.

Zásadní strukturální změnou je rychlé stárnutí populace. Nízká porodnost a prodlužující se délka života vedou k poklesu podílu dětí a osob v produktivním věku a k výraznému růstu skupiny 65+. V mnoha regionech se během následující dekády očekává citelný úbytek pracovní síly. Tento trend bude mít přímé dopady na ekonomickou výkonnost, trh práce, důchodové systémy, zdravotní a sociální služby i na infrastrukturu vzdělávání.

Demografický vývoj zároveň ukazuje, že „venkov“ není jednotnou kategorií. Některé venkovské regiony v blízkosti měst rostou díky suburbanizaci, jiné, zejména odlehlé oblasti čelí kombinaci stárnutí, odlivu mladých lidí a omezené ekonomické diverzity. Regionální politiky proto musí být diferencované a vycházet z konkrétní územní trajektorie.

Zásadním posunem v přístupu k demografii je přijetí reality, že cílem není nutně zvrátit populační pokles, ale zajistit funkční a kvalitní regionální prostředí i při menším a starším obyvatelstvu. To znamená adaptovat infrastrukturu, služby i ekonomické strategie na novou věkovou strukturu, nikoli pouze usilovat o kvantitativní růst.

- **Integrovat demografické projekce do strategického plánování** napříč sektory (školství, zdravotnictví, doprava, bydlení, pracovní trh).
- **Přizpůsobit investice věkové struktuře**, nikoli pouze absolutnímu počtu obyvatel.
- **Zohlednit migrační vazby a meziregionální závislosti** při plánování rozvoje.
- **Podporovat adaptační strategie** (aktivní stárnutí, dostupné služby, nové formy práce, digitální dostupnost).
- **Rozlišovat mezi typy území** (městské, příměstské, venkovské, odlehlé) a volit cílené nástroje.

Demografická změna není krátkodobý šok, ale dlouhodobá strukturální transformace. Regiony, které ji systematicky zapracují do svých rozvojových strategií, mohou zmírnit její negativní dopady a současně identifikovat nové příležitosti. Zejména v oblasti inovací, péče o stárnoucí populaci, dostupného bydlení, lokální ekonomiky a kvality života.

Obr. 1: Počet dekád s populačním poklesem (1961–2021)

- ilustruje dlouhodobou kumulaci demografického úbytku v některých regionech

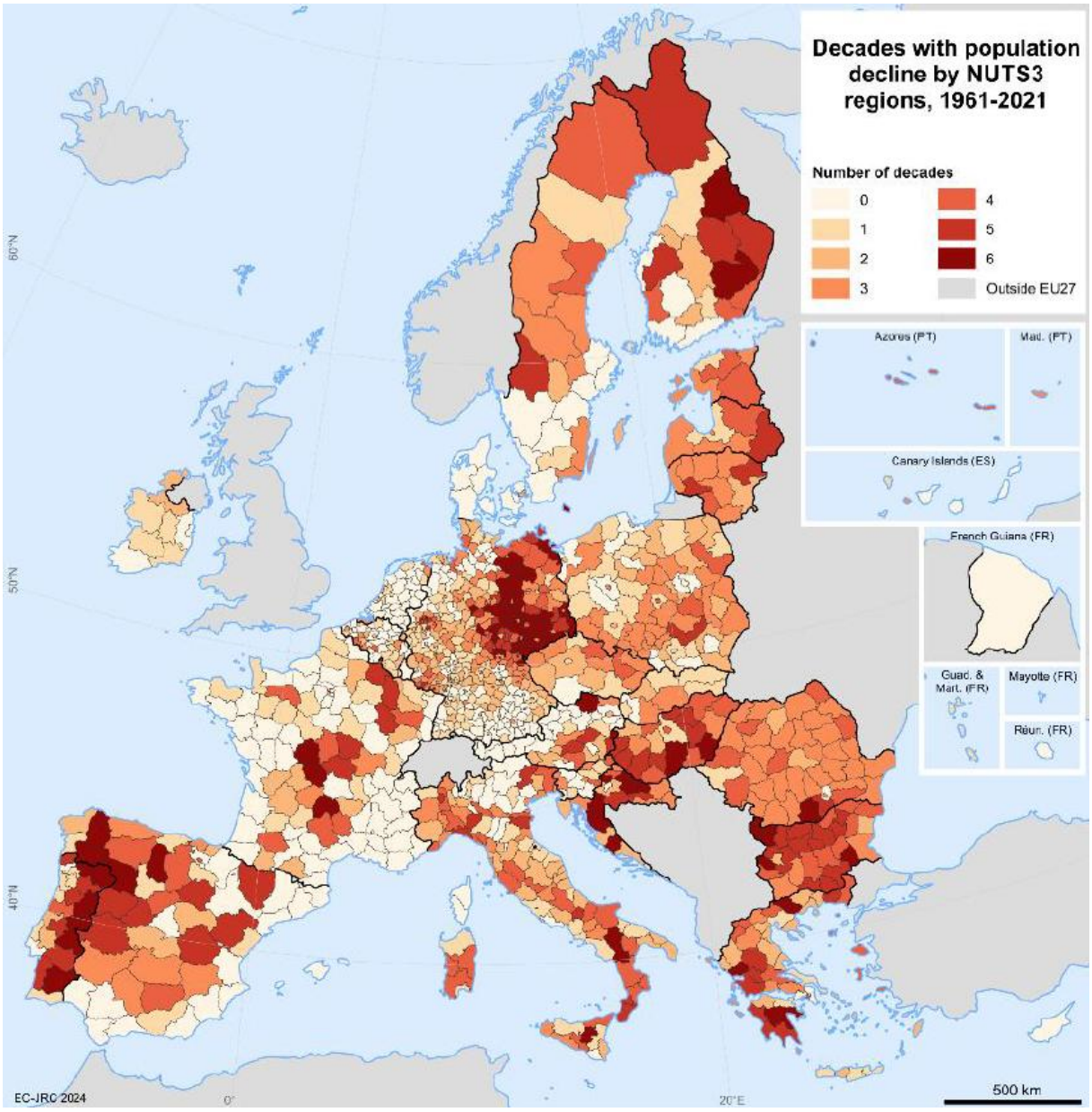

Obr. 2: Přirozená změna obyvatelstva (2013–2023)

- ukazuje strukturální negativní přirozený přírůstek ve většině regionů EU

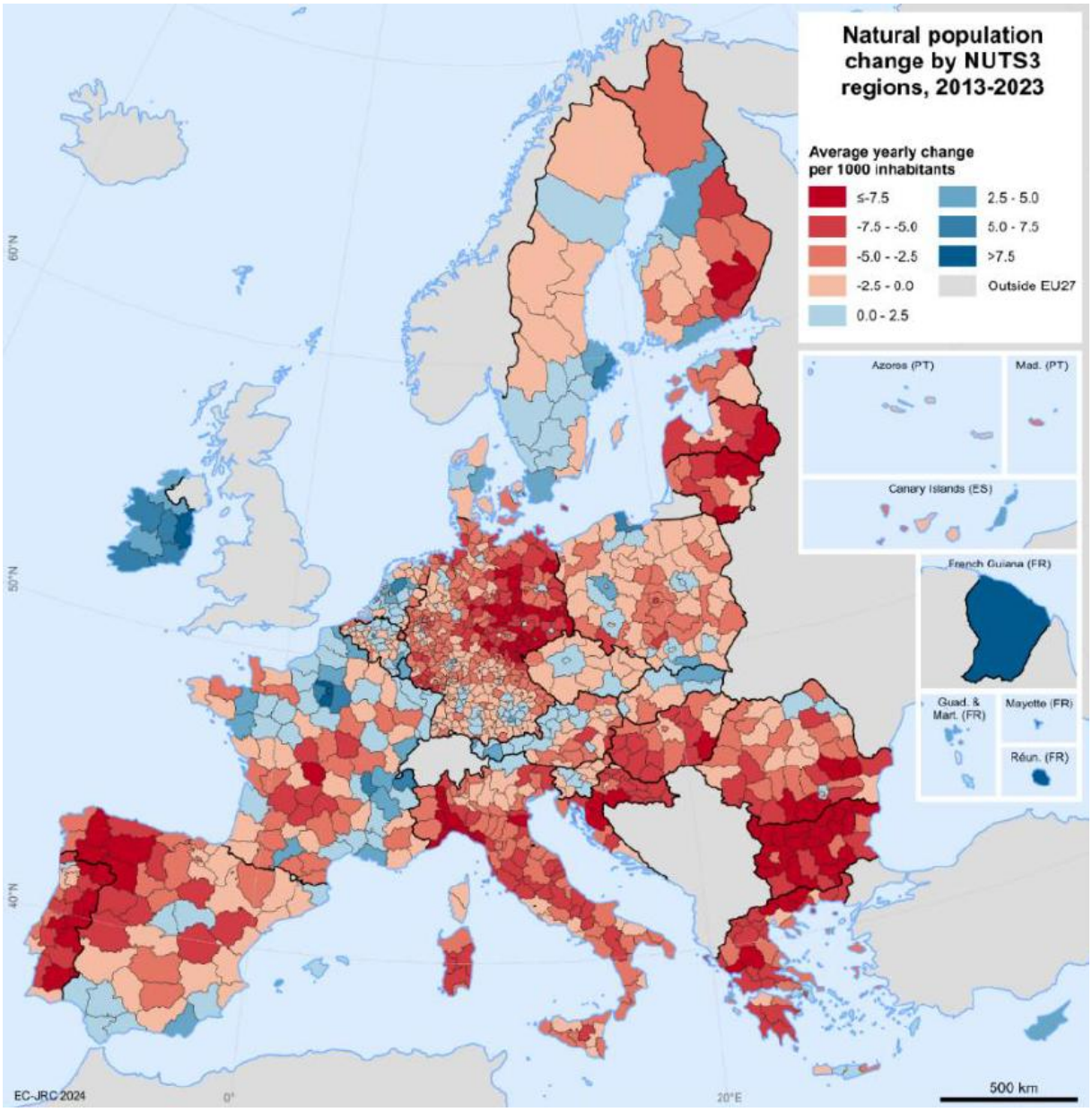

Obr. 3: Mapy projekcí 2025–2035 podle věkových skupin (0–19, 20–64, 65+)

Věková skupina 0-19 let

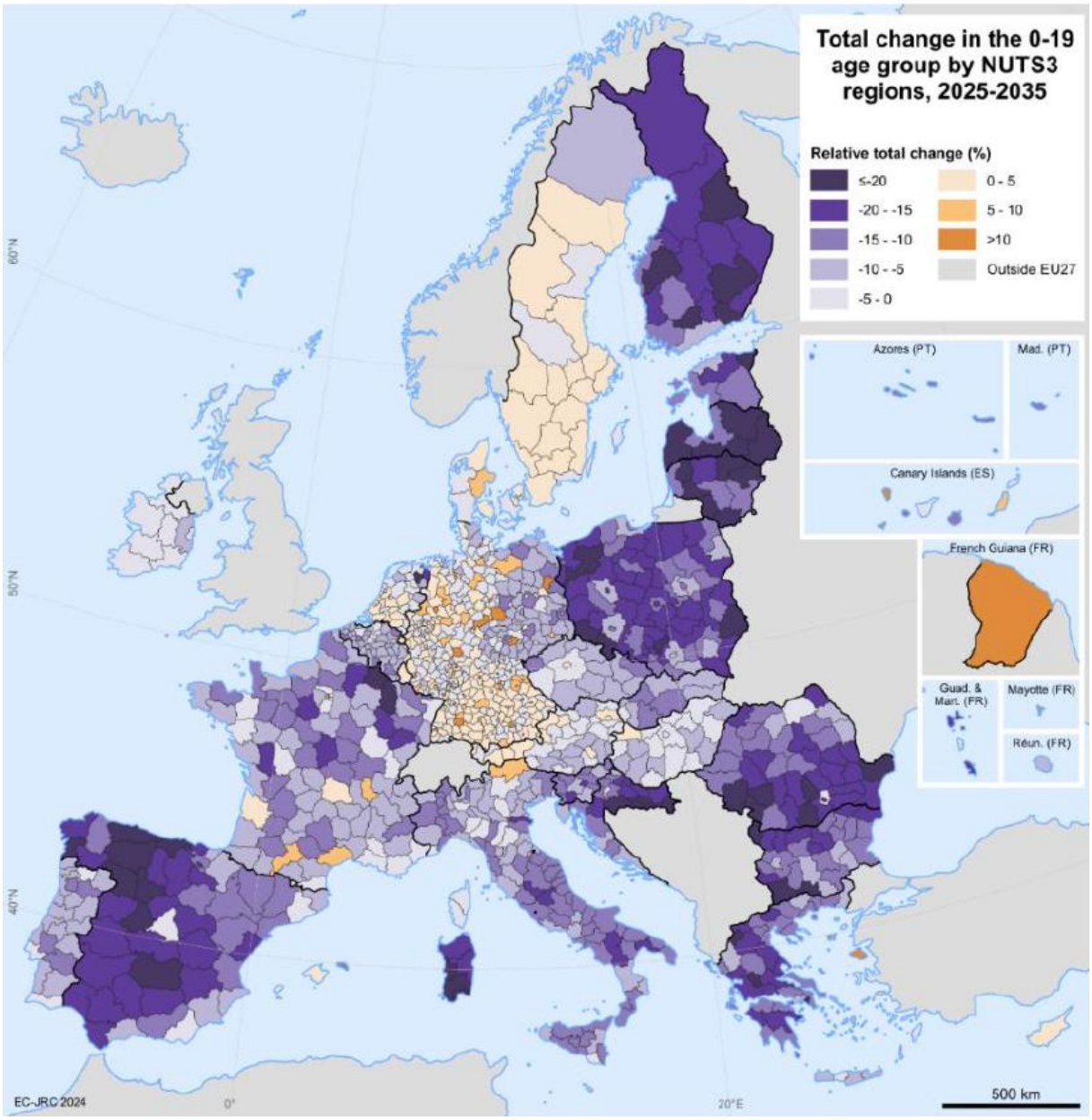

Věková skupina 20-64 let

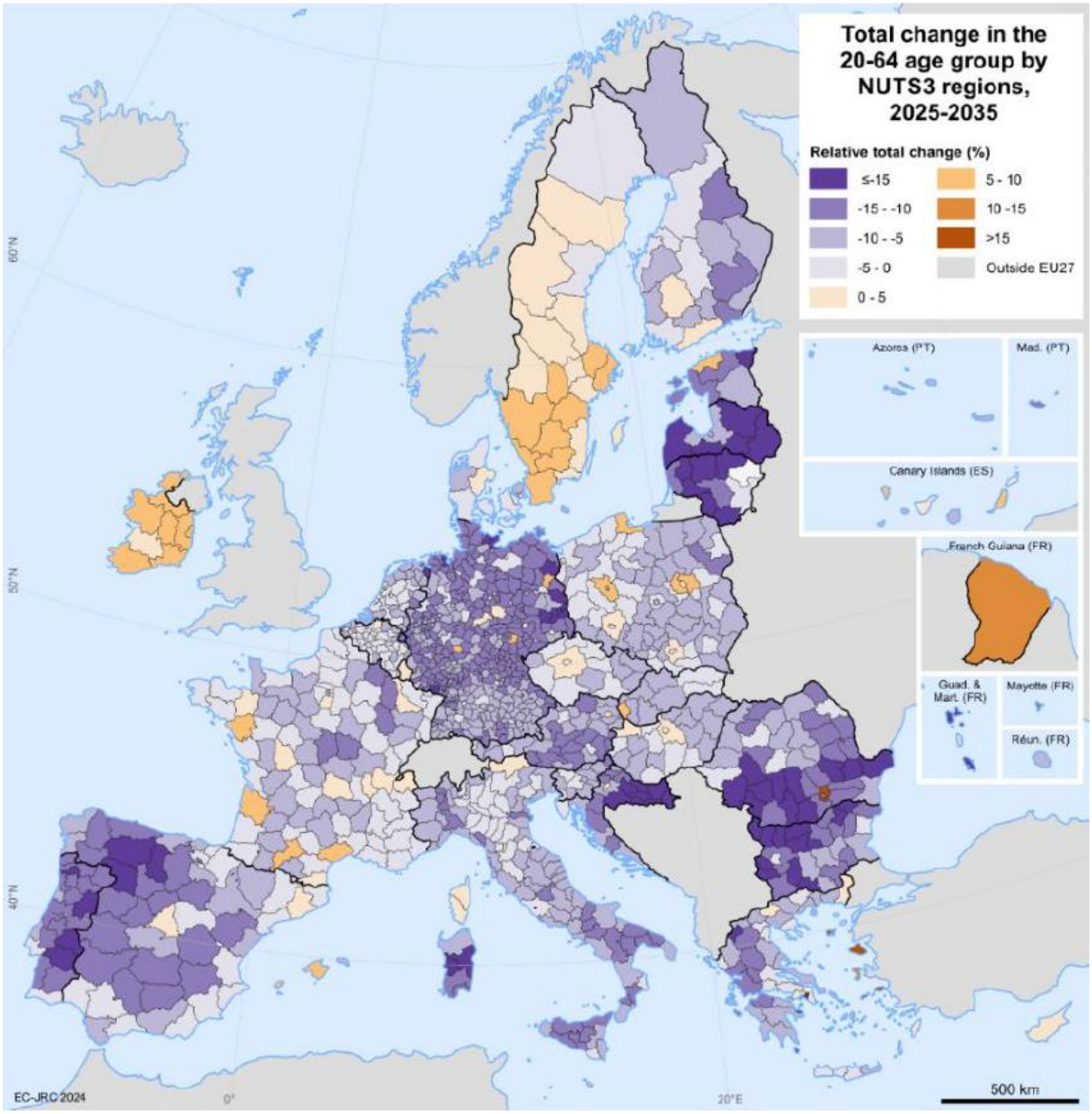

Věková skupina 65+ let

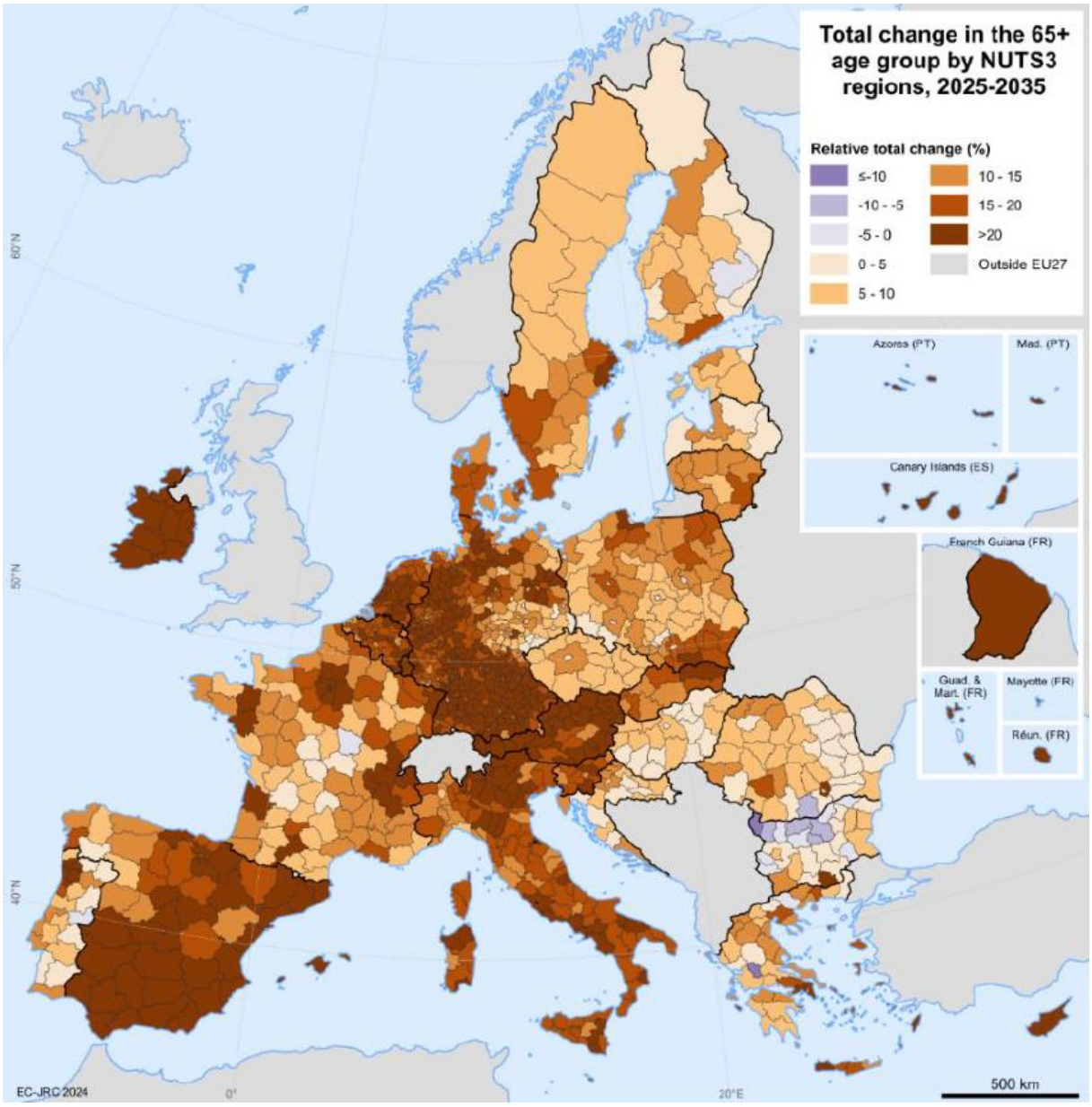

1.36 Kohezní politiky EU od její reformy v letech 1988–1989 až po současné rozpočtové vyjednávání po roce 2027

Článek Andrého Rodrígueze-Pose analyzuje vývoj Kohezní politiky EU od její reformy v letech 1988–1989 až po současné rozpočtové vyjednávání po roce 2027 a upozorňuje na zásadní problém. Postupný posun veřejného i politického narativu od „rozvojové investice“ k „kompenzaci poražených evropské integrace“. Autor argumentuje, že tento posun oslabuje legitimitu politiky právě v době, kdy čelí tlaku nových priorit (bezpečnost, obrana, klima, konkurenceschopnost) a návrhům na její zásadní přestavbu.

Od investice k solidaritě a dále ke kompenzaci

Kohezní politika byla původně koncipována jako strategická investice do konvergence a vyváženého rozvoje v rámci jednotného trhu. Jejím cílem bylo posílit méně rozvinuté regiony tak, aby mohly plně využít příležitostí evropské integrace. V 90. letech a během rozšíření EU se politika dále rozšiřovala a v některých státech financovala až 80 % veřejných investic. Empirické studie potvrzují její pozitivní dopady na růst, zaměstnanost, infrastrukturu i inovace, přičemž přínosy se neomezují pouze na přijímající regiony, ale vytvářejí i spill-over efekty pro vyspělejší státy.

Postupně se však vyprázdnil původní investiční rámec a do popředí se dostala rétorika solidarity a podpory „zaostávajících“. V poslední dekádě, zejména po finanční krizi se v některých politických diskurzech začala Kohezní politika implicitně prezentovat jako kompenzace za negativní dopady globalizace a integrace. Tato interpretace posouvá politiku z pozice rozvojového nástroje do role redistributivního transferu, což oslabuje její atraktivitu v čistých plátcovských zemích a současně nevede k vyšší identifikaci v regionech příjemců.

Paradox legitimity a „geografie nespokojenosti“

Autor upozorňuje na paradox. Právě regiony, které jsou významnými příjemci fondů EU, často vykazují vyšší míru euroskepticismu. Brexit je ilustrativním příkladem, kdy oblasti s vysokými alokacemi strukturálních fondů hlasovaly pro odchod z EU. Tento jev souvisí nejen s objektivními ekonomickými výsledky, ale i s tím, jak je politika komunikována a vnímána.

Současně dochází k proměně geografických nerovností: zatímco rozdíly mezi státy se snížily, vnitrostátní disparity mezi dynamickými metropolemi a periferními oblastmi narostly. Přibližně třetina obyvatel EU žije v regionech stagnace nebo dlouhodobého zaostávání. Pokud Kohezní politika není vnímána jako účinný nástroj strukturální transformace těchto území, její legitimita dále eroduje.

Rozpočtové napětí a institucionální proměna

V kontextu příprav VFR 2028–2034 čelí Kohezní politika tlaku na centralizaci a integraci do širších národních plánů, což může oslabit víceúrovňové řízení a roli regionů a měst. Zároveň sílí požadavky čistých plátců na redukci výdajů a důraz na „hodnotu za peníze“. Přibývají také nové podmínky, včetně pravidel právního státu, které mohou vést k pozastavení prostředků.

Autor článku zdůrazňuje, že jazyk a rámování hrají v této fázi klíčovou roli. Pokud je politika prezentována jako „subvence“ nebo „charita“, stává se politicky zranitelnou. Pokud je naopak formulována jako investiční nástroj konkurenceschopnosti a dlouhodobého rozvoje celé Unie, může si zachovat strategickou pozici.

Návrat k investičnímu narativu

Text vyzývá k „pře-prodeji“ Kohezní politiky jako investice do budoucnosti Evropy. To znamená:

- zdůraznit její přínosy i pro vyspělé regiony prostřednictvím ekonomických vazeb a exportních efektů
- komunikovat konkrétní a viditelné výsledky (infrastruktura, vzdělávání, inovace)
- opustit jazyk „čistých příjemců“ a „čistých plátců“
- propojit Kohezní politiku s aktuálními prioritami (zelená transformace, digitalizace, demografie, bezpečnost)
- posílit důraz na kvalitní správu a výsledky

Pro krajské samosprávy je hlavní implikací skutečnost, že budoucnost Kohezní politiky nebude určena pouze ekonomickými daty, ale i schopností artikulovat její hodnotu jako nástroje strukturálního rozvoje. Pokud se podaří obnovit její investiční a transformační rámec, může zůstat klíčovým pilířem evropské integrace. Pokud převládne rámec redistribuce a kompenzace, hrozí její oslabení či postupné rozmělnění v širších národních nástrojích. Debata o Kohezní politice tak není pouze rozpočtovým sporem, ale diskusí o povaze evropského projektu. Zda zůstane založen na sdíleném rozvoji a konvergenci, nebo se posune k omezené redistribuci bez dlouhodobé transformační ambice.